คู่มือครู

สิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กอายุ 4-6 ปี

เรื่องที่ 10 สวนสัตว์

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โครงการสื่อการสอน
มูลนิธิสมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทยในพระอุปถัมภ์
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

คำถามจุดประกายการเรียนรู้

คำถามที่กำหนดไว้เป็นเพียงแนวทางให้ครูนำไปตั้งเป็นคำถาม ใช้ถามเด็กตามความเหมาะสม

ครูอาจเลือกใช้คู่มือเพียงบางส่วน ให้เหมาะสมทั้งในเรื่องหัวข้อและกิจกรรมเสนอแนะ ไม่ต้องสอนไปตามคู่มือทุกอย่างหรือสอนตามที่เรียงลำดับไว้ในเล่ม เช่น เรื่องโรงพยาบาล อาจนำขึ้นมาสอนในโอกาสที่มีเด็กในห้องเจ็บป่วยต้องเข้าโรงพยาบาล หรือมีผู้ปกครองที่เป็นหมอหรือพยาบาล พร้อมที่จะมาพูดคุยกับเด็ก ๆ หรือเรื่องวัดก็อาจนำมาสอนในช่วงเริ่มเข้าพรรษา เด็กจะพูดคุยได้สนุกและได้รับประสบการณ์โดยตรง ทำให้เด็กได้รับความรู้กระจ่างและชัดเจน

สวนสัตว์

คำถาม...จุดประกายการเรียนรู้

สวนสัตว์ เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ ที่คนไม่ค่อยมีโอกาสพบเห็น หรือไม่รู้จัก มีทั้งสัตว์ป่าและสัตว์ต่างถิ่นที่หายาก หรือไม่มีในประเทศไทย โดยพยายามจำลองหรือเลียนแบบป่าธรรมชาติมาไว้ในเมือง พร้อมกับปรับสภาพแวดล้อมให้สัตว์ต่าง ๆ ได้อยู่อย่างใกล้เคียงกับถิ่นเดิมที่แท้จริงของมัน สัตว์ที่นำมาไว้ในสวนสัตว์มักจะมาจากป่าในเมืองไทยที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่านานาชนิด เช่นมาจากวนอุทยานแห่งชาติ ห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี วนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จังหวัดนครราชสีมา และทุ่งใหญ่นเรศวรจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนสัตว์ไทยกับสัตว์ต่างประเทศที่น่ารักและไม่มีในประเทศไทย หรือมีการสั่งซื้อสัตว์ต่างประเทศมาให้คนไทยได้รู้จักและศึกษา เช่น หมีแพนด้า ยีราฟ ม้าลาย จิงโจ้ นกเพนกวิน ฮิปโปโปเตมัส ฯลฯ ซึ่งสัตว์ทุกตัวล้วนมีความรู้สึกรัก เกลียด ชอบ ชัง คล้ายคน เพียงแต่พูดไม่ได้เท่านั้น และมีคุณค่าต่อมนุษย์มากมาย

จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

- ให้เด็ก ๆ ได้รู้จักสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่มีในเมืองไทยและต่างประเทศ ได้สังเกตลักษณะรูปร่าง นิสัยความเป็นอยู่ อาหารที่ชอบและโรคภัยไข้เจ็บ ที่มักจะพบในสัตว์ชนิดต่าง ๆ
- ให้เด็ก ๆเกิดสำนึก มีเมตตาต่อสัตว์มากกว่าคิดทรมานหรือคิดทำลายสัตว์สำนึกเช่นนี้เป็นสำนึกของการอนุรักษ์สัตว์ให้มีชีวิตสืบพันธุ์ต่อไป

จุดประกายการเรียนรู้

ครูจัดทำกิจกรรมต่อไปนี้ เพื่อจุดประกายการเรียนรู้ ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 เด็ก ๆ ไปสวนสัตว์ทำไม

ครูถามเด็ก ๆ ว่าใครเคยไปเที่ยวสวนสัตว์บ้าง ปัจจุบันประเทศไทยมีสวนสัตว์หลายแห่ง เช่น สวนสัตว์ ดุสิต สวนสัตว์เปิดเขาเขียว สวนสัตว์เชียงใหม่ สวนสัตว์นครราชสีมา สวนสัตว์สงขลา และสวนสัตว์ไนท์ซาฟารี

ครูให้เด็กที่เคยไปเที่ยวสวนสัตว์ลุกขึ้นยืนเล่าประสบการณ์ของตนที่ไปเที่ยวสวนสัตว์ให้เพื่อน ๆ ฟัง โดยครูเป็นผู้ถามนำและให้เด็กอื่นช่วยกันซัก ดังนี้

1.1 ไปสวนสัตว์ที่ไหน ชื่ออะไร ไปกับใคร
1.2 อธิบายหรือบอกทางไปสวนสัตว์ได้ไหม
1.3 พบสัตว์อะไรบ้าง มากหรือน้อย
1.4 สัตว์ในสวนสัตว์และสัตว์ที่พบตามบ้านเป็นชนิดเดียวกันหรือไม่
1.5 ทำไมสัตว์ที่สวนสัตว์บางชนิดจึงต้องอยู่ในกรงที่แข็งแรง
1.6 เด็ก ๆ คิดว่าสวนสัตว์เอาสัตว์เหล่านั้นมาเลี้ยงไว้ทำไม
1.7 ชอบสัตว์อะไรมากที่สุด เพราะอะไร
1.8 ไม่ชอบหรือกลัวสัตว์อะไรมากที่สุด เพราะอะไร
1.9 ถ้าให้เลือกระหว่างดูเสือ ดูม้าลายในทีวี กับไปดูที่สวนสัตว์จริง ๆ เด็ก ๆ จะเลือกอย่างไหน เพราะอะไร
1.10 ถ้าได้รับอนุญาต เด็ก ๆ อยากเลี้ยงสัตว์อะไรบ้างที่บ้าน

ครูสรุปหน้าที่ของสวนสัตว์และโอกาสของเด็ก ๆ ที่จะได้เรียนรู้พฤติกรรมของสัตว์ป่าจริง ๆ ในสวนสัตว์ และอธิบายเพิ่มเติมว่าทำไมจึงไม่ควรนำสัตว์ป่าไปเลี้ยงที่บ้าน

ครูให้เด็กบอกชื่อสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่า ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยแบ่งกระดานดำเป็น 2 ช่อง ใส่ชื่อสัตว์เลี้ยงไว้ช่องหนึ่ง เช่น สุนัข สุกร แมว วัว ควาย แพะ แกะ ม้า ไก่ นกพิราบ นกเขา กระรอก กระต่าย ปลาสวยงาม ฯลฯ และอีกช่องหนึ่งเป็นสัตว์ป่า เช่น ช้าง ม้า เสือ สิงโต กระทิง แรด จิงโจ้ ยีราฟ ลิงชิมแพนซี หมีแพนด้า ฯลฯ และเลือก เพลงที่เกี่ยวกับสัตว์ให้เด็กร้องพร้อม ๆ กัน

กิจกรรมที่ 2 สัตว์มีกี่ชนิด

หลังจากให้เด็ก ๆ มีความรู้เบื้องต้น รู้จักแยกสัตว์เลี้ยงกับสัตว์ป่าแล้ว ต่อไป**ครูเตรียมรูปภาพของสัตว์จำนวนมาก เป็นภาพเดี่ยว หรือโปสเตอร์ ภาพหมู่ก็ได้ จากนั้น ครูแบ่งกระดานดำออกเป็น 6 ช่อง คือ แมลง สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ปีก และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม**

ครูถามเด็ก ๆ ให้ช่วยกันคิดว่าลักษณะสำคัญของสัตว์แต่ละจำพวกมีอะไรบ้าง และอธิบายเพิ่มเติมเท่าที่เห็นว่าจำเป็นที่เด็กควรรู้ ต่อจากนั้น ครูให้เด็ก ๆ เอาชื่อ หรือรูปของสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่าที่เด็ก ๆ รู้จักแล้ว ใส่ลงในแต่ละช่อง และเพิ่มเติมด้วยสัตว์อื่น ๆ เท่าที่เห็นสมควร ดังต่อไปนี้

2.1 แมลง ผึ้ง แมลงปอ ตั๊กแตน ผีเสื้อ

2.2 สัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลาต่าง ๆ

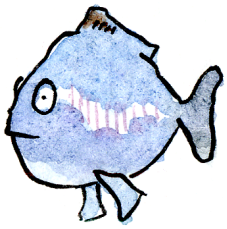

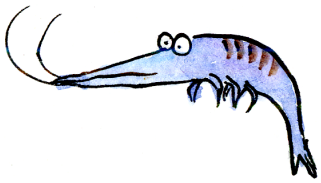

2.3 สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ กบ เขียด ปาด อึ่งอ่าง คางคก

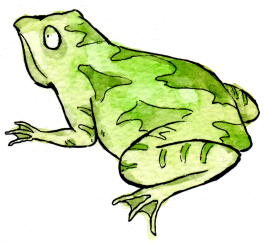

2.4 **สัตว์เลื้อยคลาน** เต่า จระเข้ ตะพาบน้ำ จิ้งจก ตุ๊กแก กิ้งก่า จิ้งแหลน งูต่าง ๆ

2.5 **สัตว์ปีก** เป็ด ไก่ ห่าน หงส์ นกต่าง ๆ

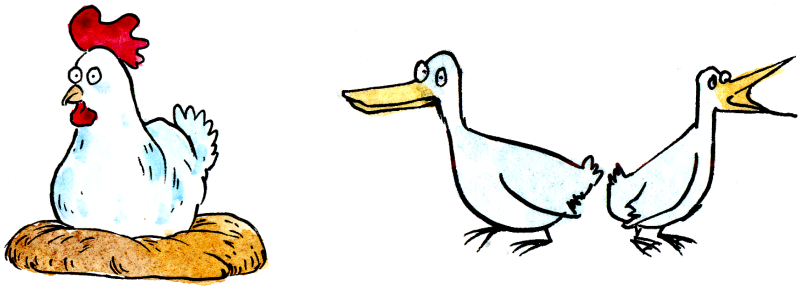

2.6 **สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม** สุนัข แมว แพะ แกะ อูฐ ช้าง ม้า วัว ควาย เก้ง กวาง ลิง ค่าง บ่าง ชะนี ค้างคาว กระรอก กระแต กระต่าย โลมา ปลาวาฬ พะยูน ฮิปโปโปเตมัส ม้าลาย จิงโจ้ แรด เสือ หมี สิงโต สิงโตทะเล แมวน้ำ ฮิมแพนซี อุรังอุตัง กอริลล่า ฯลฯ

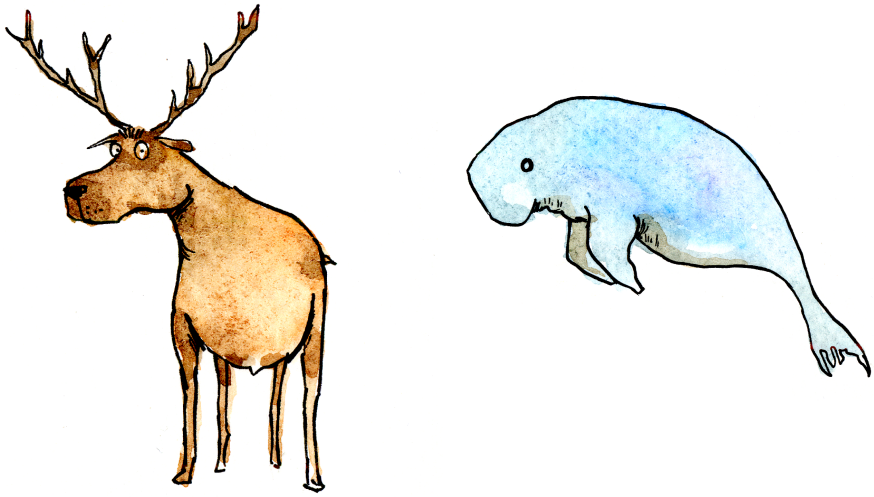

ในกิจกรรมนี้ ครูอาจจะให้เด็ก ๆ เล่นบทบาทสมมุติเป็นสัตว์ต่าง ๆ ที่เด็กรู้จัก โดยวิธีเดินเลียนแบบส่งเสียงร้อง หรือเพียงแต่ติดป้ายชื่อว่าเป็นสัตว์อะไร

เมื่อเล่นกันหลาย ๆ คน หรือหมดทั้งห้อง ครูอาจให้มีการแข่งขันจับเวลาว่าเด็กที่แสดงเป็นสัตว์ต่าง ๆ จะสามารถไปรวมกลุ่มของตนใน 6 กลุ่ม ได้เร็วเพียงใด กลุ่มใดได้สมาชิกครบในเวลาน้อยที่สุด กลุ่มนั้น คือ ผู้ชนะ

กิจกรรมที่ 3 สัตว์อะไรบ้างที่สูญพันธุ์ไปหมดแล้ว

ครูเล่าถึงสัตว์โบราณที่สูญพันธุ์ไปแล้วเช่น ไดโนเสาร์ และสัตว์ป่าในประเทศไทยที่ใกล้จะสูญพันธุ์ จนต้องขึ้นทะเบียนเป็นสัตว์ป่าสงวน 15 ชนิด และสัตว์ป่าคุ้มครองอีก 2 ประเภท

สัตว์ป่าสงวน 15 ชนิด ของประเทศไทย ได้แก่ (1) นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร (2) แรด (3) กระซู่ (4) กูปรีหรือโคไพร (5) ควายป่า (6) ละองหรือละมั่ง (7) สมันหรือเนื้อสมัน (8) เลียงผาหรือโครำ (9) กวางผา (10) นกแต้วแร้วท้องดำ (11) นกกระเรียน (12) แมวลายหินอ่อน (13) สมเสร็จ (14) เก้งหม้อ (15) พะยูน

สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่1 หมายถึงสัตว์ป่าซึ่งปกติคนไม่นิยมใช้เนื้อเป็นอาหารหรือไม่นิยมล่าเพื่อการกีฬา หรือสัตว์ป่าที่ทำลายศัตรูพืชหรือขจัดสิ่งปฏิกูล หรือสัตว์ป่าที่สงวนไว้ประดับความสวยงามตามธรรมชาติหรือสงวนไว้เพื่อมิให้ลดจำนวนน้อยลง สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทนี้มี 166 รายการ ได้แก่ ค่างทุกชนิด ชะมด ชะนี แมวดาว ลิงลม ไก่ฟ้า นกยูง ฯลฯ การล่าสัตว์ประเภทนี้ต้องล่าด้วยวิธีจับเป็นเท่านั้น และต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะ

สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2 หมายถึงสัตว์ป่าซึ่งตามปกติคนนิยมใช้เนื้อเป็นอาหารหรือล่าเพื่อการกีฬา มีด้วยกันทั้งหมด 29 รายการ ได้แก่ กระทิง กระจง กวาง วัวแดง เสือโคร่ง เสือดำหรือ สือดาว อีเก้ง นกเป็ดน้ำ ฯลฯ สัตว์ประเภทนี้ อนุญาตให้มีไว้ในครอบครองได้ แต่ไม่ให้เกินปริมาณ ที่กำหนด ซึ่งส่วนใหญ่ให้มีได้ไม่เกิน 2 ตัว นอกจากนกบางชนิด มีได้ 4 ตัว

ครูเลือกใช้คำถามต่อไปนี้ เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดว่า ทำไมสัตว์ป่าบางชนิดจึงใกล้จะสูญพันธุ์

3.1 สัตว์ที่มีเขาสวยงาม ถูกไล่ล่าเพราะอะไร

3.2 สัตว์ที่หากินอยู่ในป่าโปร่ง ป่าทึบ ต้องกลายเป็นสัตว์พเนจร ไร้ที่อยู่อาศัย เพราะอะไร

3.3 การบุกรุกทำลายป่า นอกจากทำให้สัตว์ไม่มีที่อยู่แล้ว ยังทำให้สัตว์อาจอดตายได้อีกด้วย เพราะอะไร

3.4 สัตว์จะทำอย่างไร เมื่อมนุษย์ถางป่าจนโล่งเตียน เพื่อเอาไปทำไร่ หรือปลูกเป็นบ้านพักอาศัย

3.5 เมื่อสัตว์ต้องย้ายถิ่นฐานไกลออกไป ที่เคยอยู่กันเป็นกลุ่มก็กระจัดกระจาย สัตว์จะหาคู่มาผสมพันธุ์ได้อย่างไร

3.6 มนุษย์จำเป็นต้องกินเนื้อสัตว์ป่าหรือไม่

3.7 มนุษย์จำเป็นต้องเอาสัตว์ป่ามาเลี้ยงหรือเอางาช้าง เขากวาง เขาควาย หนังเสือ มาเป็นเครื่องประดับบ้านหรือไม่

3.8 สัตว์ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว จะไปหาจากที่ไหนมาทดแทนได้

3.9 เด็ก ๆ เคยได้ยินหรือเคยเห็นภาพทางทีวีที่มีการปล่อยสัตว์คืนสู่ป่าหรือไม่ สัตว์ที่นำไปปล่อยได้มาจากไหน

กิจกรรมที่ 4 เด็ก ๆ ควรทำตัวอย่างไรเมื่อไปเที่ยวสวนสัตว์

ครูเล่าให้เด็ก ๆ ฟังว่าเมื่อหลายปีมาแล้ว มีคนไปเที่ยวสวนสัตว์ดุสิตที่เขาดิน ในกรุงเทพมหานคร เอารองเท้า ยางข้างหนึ่งใส่ลงในปากของฮิปโปโปเตมัสซึ่งมักจะอ้าปากขออาหารเสมอ เจ้าฮิปโปก็กลืนเอารองเท้ายางเข้าไปในท้องปรากฏว่าเจ้ารองเท้ายางไปอุดลำไส้ของฮิปโป ทำให้มันถ่ายมูลออกมาไม่ได้ มันปวดท้องกินอาหารไม่ได้ ในที่สุดมันก็ตาย ต่อมามีผู้เล่าว่าอูฐในสวนสัตว์แห่งหนึ่ง กินถุงพลาสติกที่ใส่อาหารเข้าไปด้วยปรากฏว่า ถุงพลาสติกก็เข้าไปอุดตันอยู่ในลำไส้ ทำให้อูฐปวดท้องกินอาหารไม่ได้และตายเช่นเดียวกับฮิปโป นอกจากนี้ยังลือกันว่า ลวดเย็บกระดาษที่นำไปเย็บกระทงใส่อาหาร ที่นำไปป้อนสัตว์ในสวนสัตว์แล้วสัตว์กลืนเข้าไป ลวดเย็บกระทงใส่อาหารเข้าไปทิ่มแทงลำไส้สัตว์ นั้นทำให้สัตว์เจ็บปวดทรมาน เพราะลำไส้มีแผลและตายในที่สุดดังนั้นเด็ก ๆ ควรจะต้องระวังอย่าแกล้งสัตว์ อย่ายื่นสิ่งที่ไม่ใช่อาหารหรือปะปนอยู่ในอาหารให้สัตว์กินเช่น รองเท้า ถุงพลาสติก หรือขนมที่ห่อด้วยใบตองแล้วกลัดด้วยไม้กลัดให้สัตว์กินเป็นอันขาด

ครูเล่าว่า สัตวแพทย์ของสวนสัตว์เล่าว่า สวนสัตว์ต่าง ๆ จะจัดหาอาหารมาเลี้ยงสัตว์ทุกตัวในปริมาณที่เพียงพอกับร่างกายต้องการแต่ละวัน การที่ผู้ชมสวนสัตว์นำอาหารไปเลี้ยงสัตว์จะทำให้สัตว์ต่าง ๆกินอาหารมากเกินไป เพราะความอยากไม่รู้จักอิ่ม จนอาหารไม่ย่อย สัตว์จะปวดท้อง และเจ็บป่วยหรือตายได้ มียกเว้นแต่นกต่าง ๆ กับปลาต่าง ๆ เท่านั้นที่เมื่อกินอาหารจนอิ่มแล้วจะไม่กินอาหารอีก แม้ผู้ชมจะโยนอาหารให้มันจะไม่กินจนต้องเจ็บป่วยอย่างสัตว์อื่น ดังนั้น วันที่เด็ก ๆ จะไปเที่ยวสวนสัตว์ **เด็ก ๆ อาจจะนำอาหารไปเลี้ยงแต่นกกับปลาเท่านั้น** ก็พอ ครูถามซ้ำว่า

4.1 อาหารของนกต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

4.2 อาหารของปลาต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

4.3 ใครจะเป็นคนเอาขนมปังปอนด์กับข้าวโพดคั่วไปเลี้ยงปลา

4.4 ใครจะเอาข้าวเปลือก ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเขียว เมล็ดทานตะวันไปเลี้ยงนก

4.5 ครูจะเอากล้วยน้ำว้ากับอ้อยไปเลี้ยงช้างดีไหม

นอกจากไม่นำอาหารไปเลี้ยงสัตว์ ต่าง ๆ แล้ว ประการสำคัญที่สุด คือเด็ก ๆ จะต้องไม่ยั่วแหย่ รังแก รบกวนเวลาพักผ่อนของสัตว์ ด้วยประการใด ๆ และไม่ควรใช้ก้อนหิน ก้อนดิน ขว้างปาทำหน้าแยกเขี้ยว ยิงฟัน ล้อเลียนสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ที่มีแผ่นกระจกกั้นไว้ **อย่าเคาะกระจกเป็นอันขาด** จะทำให้สัตว์ตกใจ พาลไม่สบาย ไม่ยอมกินอาหารจนสุขภาพทรุดโทรมได้

นอกจากจะไม่รังแกสัตว์หรือไม่แหย่สัตว์แล้วเด็ก ๆ ควรทำตัวอย่างไรจึงจะเป็นเด็กดี เวลาไปเที่ยวสวนสัตว์ ครูให้เด็กช่วยกันตอบพร้อมกับเสนอแนะเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

4.6 ต้องระวังอย่าให้พลัดหลงกัน

4.7 อย่าเล่นส่งเสียงดัง จะทำให้สัตว์ตื่นกลัว

4.8 ไม่เด็ดดอกไม้หรือหักกิ่งไม้ที่เขาปลูกไว้

4.9 อย่าเข้าใกล้กรงสัตว์ที่เป็นอันตราย

4.10 อย่าทิ้งขยะเลอะเทอะหรือเกลื่อนกลาด

4.11 ขยะหรือเศษอาหารที่นำไปรับประทานกลางวันที่สวนสัตว์ ให้ทิ้งในถังขยะที่สวนสัตว์จัดเตรียมไว้ หรือให้นำกลับมาทิ้งที่บ้าน

4.12 ตั้งใจฟังครูหรือเจ้าหน้าที่อธิบายให้ความรู้ ไม่เข้าใจหรืออยากรู้เพิ่มเติมก็ถามได้ทันที เสร็จแล้วให้เด็กทบทวน จนจำได้ทุกคน

กิจกรรมที่ 5 ในสวนสัตว์มีสัตว์อะไรบ้าง และกินอะไรเป็นอาหาร

ภายหลังจากกลับจากไปเที่ยวสวนสัตว์มาแล้วครูทบทวนความรู้เรื่องสวนสัตว์แก่เด็ก ๆ ด้วยคำถามดังต่อไปนี้

5.1 สัตว์ที่ตัวใหญ่ที่สุดในสวนสัตว์ คืออะไร

5.2 สัตว์ที่ตัวเล็กที่สุด คืออะไร

5.3 สัตว์ที่ซนที่สุด คืออะไร

5.4 สัตว์ที่มีสีสวยที่สุด คืออะไร

5.5 สัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำ คืออะไรบ้าง

5.6 สัตว์ที่มีสองขา มีอะไรบ้าง

5.7 สัตว์ที่หน้าตาตลกที่สุด คืออะไร

5.8 ตัวอะไรกินกล้วยได้บ้าง

5.9 เสือดาวชอบกินอะไร

5.10 อ้อยเป็นอาหารของสัตว์อะไร

5.11 สัตว์อะไรชอบแช่ตัวอยู่ในน้ำเป็นเวลานาน ๆ

5.12 เด็ก ๆ เอาข้าวโพดคั่วไปเลี้ยงสัตว์อะไร

5.13 อาหารของยีราฟวางอยู่บนพื้นดิน หรืออยู่ที่ไหน

5.14 ถั่วฝักยาวเป็นอาหารของสัตว์อะไร

5.15 มะละกอสุกเป็นอาหารของสัตว์อะไร

5.16 เขาเลี้ยงงูหลามด้วยอะไร

5.17 ทำไมกรงหมีหรือกรงเสือจึงเป็นกรงสองชั้น

5.18 ทำไมจึงต้องปลูกต้นไม้ไว้ในกรงนก

5.19 มีสัตว์อะไรบ้างที่ออกมาเดินเล่นกับคนได้

กิจกรรมที่ 6 สัตว์มีคุณประโยชน์อะไรบ้าง

ครูเล่านิทานให้เด็กฟังโดยอาศัยรูปภาพประกอบวิวเมื่อ 60-70 ปีมาแล้วว่า ภาคเหนือของไทยเต็มไปด้วยป่าไม้ รัฐบาลอนุญาตให้บริษัทเอกชนไปตัดไม้ขายได้ บริษัทเหล่านี้ยังไม่มีรถยนต์ หรือเครื่องจักรกลใช้ เขาใช้แรงช้างช่วยลากซุงออกจากป่า เขาจึงต้องเลี้ยงช้างไว้เป็นสิบ ๆ เชือก โดยอาศัยช้างลากซุงออกจากป่ามาถึงริมแม่น้ำ ผลักซุงลงแม่น้ำแล้วมัดหรือผูกให้เป็นแพ แล้วให้แพลอยตามน้ำลงมากรุงเทพฯพอถึงหน้าโรงเลื่อยซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ก็เอาซุงไปเลื่อยเป็นไม้กระดานขนาดต่าง ๆ ขายให้ชาวบ้านปลูกบ้านเรือน จะเห็นว่าคนไทยสมัยก่อนเลี้ยงช้างไว้ใช้งาน แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีป่าไม้แล้ว ช้างเลยไม่มีงานจะทำ ต้องไปเป็นนักแสดงในคณะละครสัตว์หรือแสดงให้นักท่องเที่ยวชมที่งานช้างจังหวัดสุรินทร์ทุกปี และต้องมาเดินขออาหารอยู่บนถนนคอนกรีตในเมือง

นอกจากช้างจะใช้ในงานป่าไม้และในการแสดงแล้ว เด็ก ๆ คิดว่าช้างมีประโยชน์อะไรอีก

ครูเตรียมภาพช้างศึกกระทำยุทธหัตถีมาให้เด็ก ๆ ดูพร้อมทั้งรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับที่ทำจากงาช้างมาให้เด็กเห็น (ถ้ามี) และกระตุ้นให้เด็กออกความเห็นว่า มนุษย์สมควรฆ่าช้างเพียงเพื่อจะเอางาหรือไม่

นอกจากเรื่องของงาช้างแล้วครูยกตัวอย่างสัตว์ดังต่อไปนี้ มาให้เด็กได้คิดถึงคุณประโยชน์ที่สัตว์มีต่อมนุษย์

6.1 ม้า อูฐ ช้าง ลา ล่อ

6.2 เป็ด ไก่ ห่าน สุกร

6.3 จระเข้

6.4 นกต่าง ๆ

6.5 ไก่แจ้

6.6 ปลาสวยงาม

6.7 งูบางชนิด เหยี่ยว

6.8 สุนัข แมว

6.9 วัว ควาย แพะ

6.10 แกะ ไหม

ครูปล่อยให้เด็ก ๆอภิปรายหรือออกความคิดเห็นสักพักหนึ่งก่อน แล้วจึงสรุปคุณประโยชน์ของสัตว์ดังกล่าวเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

6.11 เป็นอาหาร

6.12 เครื่องช่วยกำจัดศัตรูพืช

6.13 เป็นแรงงาน

6.14 เป็นพาหนะหรือสื่อสาร

6.15 เป็นของใช้เครื่องประดับ

6.16 เป็นเครื่องนุ่งห่ม

6.17 เป็นความเพลิดเพลินหรือเป็นงานอดิเรก

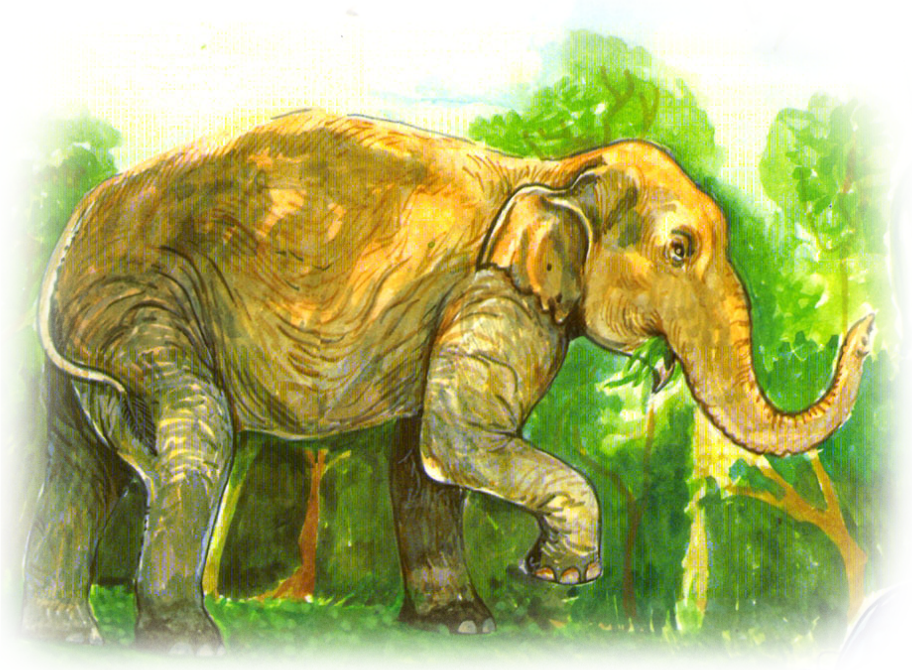

กิจกรรมที่ 7 มนุษย์รังแกสัตว์อย่างไร

ครูเตรียมนกสำหรับปล่อยที่มีขายตามหน้าวัดมา 1 กรง ถ้าหาไม่ได้ก็ให้จับแมวขังไว้ในกล่องหรือในกรงให้เด็ก ๆ สังเกตกิริยาอาการของแมว ว่านกหรือแมวที่ถูกขังนั้นมีความสุขไหม เมื่อเด็ก ๆช่วยกันตอบแล้ว ครูถามเด็ก ๆ ว่าถ้าหากเด็กถูกจับไปขังบ้างจะมีความสุขไหม เด็ก ๆ คงตอบว่าไม่มีความสุขหรือไม่ชอบถูกขังเลย ครูช่วยสรุปว่าทั้งคนและสัตว์ต่างไม่มีความสุขเมื่อต้องถูกขัง

สัตว์ป่ามีป่าเป็นบ้าน สัตว์ก็มีความสุข นกมีรังบนต้นไม้นกมีความสุข หากมันถูกจับมาใส่กรงมันย่อมไม่ชอบและไม่มีความสุข การจับสัตว์เอามาเลี้ยงในกรง คือการทรมานสัตว์หรือการรังแกสัตว์นั่นเอง เด็ก ๆ ไม่ควรทำ เพราะไม่ใช่การกระทำดีแต่เป็นการทำบาป ถ้าเด็ก ๆ อยากเป็นเด็กดีเป็นพลเมืองดีอย่ารังแกสัตว์เป็นอันขาด ครูให้เด็กพิจารณาว่า การกระทำของคนต่อสัตว์ดังต่อไปนี้ เรียกว่าเป็นการทรมานสัตว์หรือไม่

7.1 การตัดหางลูกสุนัขให้กุด

7.2 เอาลิงไปหัดให้ขึ้นมะพร้าว หรือเล่นละครลิง

7.3 เอาไก่ของตนไปตีกับไก่ของคนอื่น

7.4 เอาแมวไปอาบน้ำในพิธีแห่นางแมว

7.5 เอาม้ามาวิ่งแข่งขันในกีฬาแข่งม้า

7.6 เอาเบ็ดไปตกปลา

7.7 เอาสวิงไปช้อนผีเสื้อ

7.8 เอาหนังสติ๊กไปยิงนกยิงกระรอก

7.9 เอาจิ้งหรีดมากัดกัน

7.10 เอาวัวมาชนกันในกีฬาชนวัว

7.11 เอาปืนไปยิงสัตว์ป่า

7.12 เอาพริกเผ็ด ๆ ให้นกขุนทองกิน

7.13 เอาปืนไปยิงแม่ชะนีเพื่อเอาลูกชะนี

7.14 เอาเลื่อยมาโค่นต้นไม้ เพื่อจับลูกนกเงือกที่อยู่ในโพรงต้นไม้

7.15 เอานกกระตั้วมาตัดปีกจะได้บินหนีไม่ได้

7.16 การนำโลมาไปฝึกเพื่อแสดงให้คนดู

กิจกรรมที่ 8 เด็ก ๆ ควรทำอย่างไรถ้าอยากจะเลี้ยงสัตว์ไว้ในบ้าน

โดยธรรมชาติเด็ก ๆ มักอยากจะเลี้ยงสัตว์ไว้ดูเล่น หรือเอาไว้เล่นโดยที่ไม่ทราบว่า บางครั้งนั่นคือการทรมานสัตว์ ครูจะสอนถึงการเตรียมตัวของเด็ก ถ้าหากจะเลี้ยงลูกสุนัขไว้ในบ้าน โดยใช้รูปภาพจากหนังสือต่าง ๆ มาประกอบการสอน โดยย้ำให้เด็กเข้าใจเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

8.1 การพรากลูกสุนัขมาจากแม่ ลูกสุนัขจะต้องร้องหาแม่เวลาหิวนมหรือต้องการความอบอุ่นจากแม่ ครูเปรียบเทียบให้เด็กฟังว่าลูกสุนัขคิดถึงแม่ เหมือนเวลาที่เด็ก ๆ ถูกส่งตัวไปอยู่กับคุณย่าคุณยายหรือคนอื่น ๆ ที่เด็ก ๆ ไม่คุ้นเคยเท่าพ่อแม่

8.2 การกักขังสัตว์ เมื่อได้ลูกสุนัขมา เด็ก ๆ มักจะขังลูกสุนัขในกล่องหรือในกรง หรือล่ามด้วยโซ่ เด็ก ๆ จะสังเกตว่าลูกสุนัขที่ถูกขังจะส่งเสียงร้องรบกวน แต่ถ้าหากปล่อยจากการกักขัง ลูกสุนัขจะหยุดร้อง และมีอารมณ์เบิกบานกว่า เหมือนเวลาที่เด็ก ๆ ถูกลงโทษถูกขังในห้องนอนหรือห้องน้ำ เด็ก ๆ จะโศกเศร้าและร้องไห้ เวลาถูกปล่อยออกมา เด็ก ๆ ก็ร่าเริงเบิกบานเช่นเดียวกับลูกสุนัขที่ไม่ขังกรง

8.3 ครูแสดงรูปภาพสุนัขที่กำลังคุ้ยขยะเพื่อหาอาหารเพราะความหิวโหยดังนั้น ถ้าหากนำสุนัขมาเลี้ยงแล้ว เด็ก ๆ จะต้องดูแลอาหารมิให้ขาด อย่าปล่อยให้สุนัขหิวเพราะมันพูดว่ามันหิวไม่ได้

8.4 ครูอธิบายว่า เมื่อนำลูกสุนัขหรือแมวเข้ามาเลี้ยงจะต้องพาสัตว์ไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ เช่น โรคพิษสุนัขบ้า เป็นการป้องกันไว้ก่อน เพื่อให้สัตว์มีภูมิต้านทานโรคดี แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย และเป็นการป้องกันมิให้มีอันตรายมาถึงคน

8.5 เด็ก ๆ จะต้องรู้จักการให้ยาถ่ายพยาธิแก่สุนัขด้วย เพื่อป้องกันมิให้เกิดหนอนพยาธิ ไปไชหัวใจสุนัข และเป็นสาเหตุให้สุนัขตาย

8.6 เด็ก ๆ จะต้องรู้จักการอาบน้ำ และให้ยากำจัดหมัด และเห็บซึ่งมักเกิดจากการดูแลรักษาความสะอาดไม่ดี แถมยังติดถึงคนหรือเด็กในบ้านได้

8.7 เด็ก ๆ ควรรู้ว่า สุนัขกินอาหารอะไรเป็นประจำ แล้วถ้าเป็นการสะดวกกับผู้เลี้ยง ควรหาอาหารเสริม เช่น อาหารเสริมที่เป็นกระป๋อง กระดูกวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ร่างกายสุนัขเจริญเติมโตแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย

8.8 เด็ก ๆ จะต้องรู้จักวิธีทำความสะอาดคอก หรือกรงสุนัข การกำจัดมูลสุนัขเด็ก ๆ จะต้องหัดสังเกตอารมณ์ของสัตว์ว่า ขณะนี้หิวหรือไม่ เจ็บป่วยหรือไม่ ซึมเซา หรือดีใจซุกซน เพราะอยากเล่นหรืออาจไม่สบายจึงไม่อยากเล่น ถ้าหากสุนัขป่วย เด็ก ๆ จะต้องพาไปหาสัตวแพทย์ให้ช่วยรักษา และเด็ก ๆ จะต้องดูแลสัตว์ที่ป่วยเองด้วย

เมื่อครูอธิบายจบแล้ว ครูถามว่า เด็ก ๆ ทำได้ตามที่ครูเล่ามาทั้งหมดได้ไหม เช่น อาบน้ำ ให้อาหาร ล้างกรง พาไปหาหมอ ถ้าหากทำไม่ได้ ก็อย่าเพิ่งคิดจะเลี้ยงสัตว์ เพราะเท่ากับทรมานสัตว์มากกว่า

กิจกรรมที่ 9 สัตว์ที่ไม่ควรนำมาเลี้ยงมีอะไรบ้าง

ครูให้เด็ก ๆ ดูรูปภาพสัตว์จำนวนมากที่ติดไว้บนกระดานแล้วให้เด็กพิจารณาว่า สัตว์ใดไม่ควรจะนำมาเลี้ยง เพราะเหตุใด

คำตอบจะมีหลากหลายและคำอธิบายก็คงมีไม่มาก เพราะเด็กยังมีประสบการณ์น้อย ครูคงจะต้องเป็นผู้ให้ความรู้ว่า สัตว์บางจำพวกไม่ควรนำมาเลี้ยงไว้ในบ้านเพราะจะเกิดอันตรายต่อผู้คนได้ เช่น อีกัวน่า แมลงป่อง หนู ฯลฯ นกพิราบ นำเชื้อไวรัสโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบสู่คนทำให้ตายได้ ส่วนจระเข้ เสือ หมี และ งูเหลือม ยิ่งเลี้ยงไว้นานจะยิ่งเจริญเติบโตใหญ่ขึ้น มีกำลังมากขึ้น อาจทำอันตรายต่อคนเลี้ยงและคนในบ้าน ไม่สมควรนำมาเลี้ยงเลย

สุนัขบางพันธุ์ เช่น ร็อตไวเลอร์ ควรพิจารณาให้มากก่อนนำมาเลี้ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเลี้ยงแบบ ขังไว้ในกรง ไม่ปล่อยออกข้างนอก เพราะเวลาหงุดหงิด จะกัดแม้แต่คนในบ้าน ถึงเจ็บถึงตายก็เคยมีประวัติมาแล้ว หรือสุนัขหลังอาน ก็มีชื่อเสียงว่าดุมาก ต้องระวังเช่นเดียวกัน

กิจกรรมที่ 10 เรียนรู้ลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ ของสัตว์

สัตว์ป่าหลายชนิดมีพฤติกรรมที่น่าศึกษา ครูอาจถือโอกาสนี้ให้ความรู้แก่เด็ก ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกคุ้นเคย เป็นมิตร อันจะนำไปสู่ความชอบ ความพอใจ เป็นผลให้มีความต้องการจะปกป้องคุ้มครองให้สัตว์ป่าได้อยู่อย่างปลอดภัย

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างคำถาม เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ อยากรู้เรื่องสัตว์ต่าง ๆ มากขึ้น

สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

10.1 เด็ก ๆ เคยได้ยินเสียงกบร้องไหม เสียงร้องเป็นอย่างไร ใครร้องเหมือนกบได้บ้าง

10.2 ถ้าได้ยินเสียงกบร้องระเบ็งเซ็งแซ่และมีเสียงร้องของสัตว์หลายชนิดประสานรับกัน ส่วนมากจะมีความหมายว่าอย่างไร

10.3 ลูกกบตัวเล็ก ๆ เรียกว่าอะไร

10.4 เด็ก ๆ เคยเห็นไหมว่าคางคกจับแมลงมากินได้อย่างไร

10.5 กบ อึ่งอ่าง คางคก มีลักษณะต่างกันอย่างไร

สัตว์เลื้อยคลาน

10.6 สัตว์เลือดเย็นหมายถึงอะไร

10.7 ในฤดูหนาว งูจะนอนขดตัวอยู่นิ่ง ๆ โดยไม่เคลื่อนไหว เพราะอะไร งูในช่วงระยะเวลานั้นเรียกว่า อะไร

10.8 ทำไมงูจึงต้องลอกคราบปีละหลายครั้ง

10.9 เด็ก ๆ เคยไปเที่ยวฟาร์มจระเข้หรือไม่ ที่นั่นเขาทำอะไรกัน เด็ก ๆ อยากเป็นคนเลี้ยงจระเข้หรือไม่

10.10 เต่ามีกี่ชนิด เป็นสัตว์บกหรือสัตว์น้ำ น้ำจืดหรือน้ำเค็ม

10.11 ถ้าจับเต่าบกไปปล่อยลงทะเล เต่าจะเป็นอย่างไร

10.12 เต่าทะเลใกล้จะสูญพันธุ์ เพราะอะไร

10.13 มนุษย์จำเป็นต้องกินเนื้อเต่าหรือไข่เต่าหรือไม่

10.14 มนุษย์จำเป็นต้องเอากระดองเต่ามาทำเป็นหวีหรือกิ๊บติดผม หรือไม่

สัตว์ปีก

10.15 เสียงร้อง "ก้าบ ก้าบ" เสียงร้อง "เจี๊ยบ เจี๊ยบ" เสียงร้อง "จิ๊บ จิ๊บ" เสียงร้อง "เอ้ก อี๋ เอ้ก" เป็นเสียงร้องของสัตว์อะไรบ้าง

10.16 เป็ด กับ ไก่ ตัวไหนที่ชอบว่ายน้ำ

10.17 ห่าน กับ หงส์ อย่างไหนที่เป็นอาหารของมนุษย์

10.18 นอกจากเป็นอาหารแล้ว มนุษย์ใช้ห่านทำประโยชน์อะไรได้อีก เพราะอะไร

10.19 เด็ก ๆ ชอบหงส์สีอะไร ใครเคยได้ยินนิทานเรื่อง "เป็ดขี้เหร่"บ้าง

10.20 สวนสัตว์ในประเทศไทย มีหงส์หรือไม่

10.21 นกอะไรบ้าง ชอบกินปลาที่อยู่ในน้ำ นกเหล่านั้น มีวิธีจับเหยื่ออย่างไร

10.22 นกทำรังอยู่ที่ไหน นกออกลูกเป็นไข่หรือเป็นตัว

10.23 ช่วงที่ลูกนกยังบินไม่ได้ ลูกนกได้อาหารจากที่ไหน

10.24 พ่อแม่นก ให้อาหารลูกนกด้วยวิธีใด

10.25 นกอะไรบ้างที่บินไม่ได้

10.26 นกอะไรที่ไข่มีขนาดใหญ่มาก ไข่ 1 ฟอง นำมาทำไข่เจียวได้เท่ากับใช้ไข่ไก่ 15 ฟอง

10.27 เมื่อนกเพนกวินออกไข่แล้ว พ่อนกหรือแม่นกที่ทำหน้าที่เฝ้าไข่ และเฝ้าอยู่นานเท่าไร

10.28 พ่อนกแม่นกเพนกวินออกไปหาอาหารในทะเล เมื่อกลับมาทำอย่างไรจึงจะให้ลูกนกรู้ว่ากลับมาแล้ว

10.29 นกฟลามิงโก มีลักษณะเด่นอยู่ที่ไหน

10.30 บ้านของนกฟลามิงโกในสวนสัตว์ มีลักษณะอย่างไร

10.31 นกอะไรใช้เป็นนกสื่อสารในสมัยโบราณ

10.32 ถ้าเห็นนกแร้งหรืออีแร้งลงที่ไหน หมายความว่าอย่างไร

10.33 ค้างคาวออกลูกเป็นตัวหรือเป็นไข่ ถ้าออกลูกเป็นตัว จะจัดกลุ่มเป็นพวกเดียวกับนกหรือไม่

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

10.34 สัตว์ชนิดไหนที่มีฟันน้ำนมและฟันแท้เหมือนกับคน

10.35 สัตว์อะไรที่มีฟันจำนวนเท่ากับของคน

10.36 ลิงที่มีหาง และไม่มีหาง มีลักษณะอะไรอีกบ้างที่ต่างกัน

10.37 เด็ก ๆ เคยได้ยินคำว่า "โครงการแก้มลิง" หรือไม่ โครงการนี้มีประโยชน์อย่างไร ใครเป็นผู้คิดโครงการนี้

10.38 ลิงไม่มีหาง มีชื่อเรียกว่าอะไร ในจำนวนนี้ ลิงอะไรเฉลียวฉลาดมากที่สุด

10.39 ระหว่างชิมแพนซี อุรังอุตัง และกอริลลา เด็ก ๆ ชอบลิงชนิดไหนมากที่สุด เพราะอะไร และไม่ชอบหรือกลัวชนิดไหนมากที่สุด เพราะอะไร

10.40 ลิงในประเทศไทย ที่มีความเฉลียวฉลาดเอามาฝึกใช้งานได้ มีลิงอะไรบ้าง

10.41 ใครเคยดูละครลิงบ้าง ชอบหรือไม่ ผู้ฝึกมีวิธีอย่างไร จึงสามารถทำให้ลิงแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้

10.42 เจ้าของสวนมะพร้าวภาคใต้ ใช้ลิงช่วยทำงานอะไร

10.43 ทำ ไมลิงลมจึงได้ชื่อว่า ลิงลม และอีกชื่อหนึ่งว่า นางอาย

10.44 จะรู้ได้อย่างไรว่าลิงกำลังอยู่ในอารมณ์อยากเล่น หรืออารมณ์ดุร้าย ไม่ควรเข้าใกล้

10.45 ลิงหาเห็บ หาเหา ให้กันและกัน เพื่อจุดประสงค์อะไรบ้าง

10.46 เด็ก ๆ ชอบวิ่งเล่นกับเพื่อน ลูกลิงชอบเล่นกันหรือไม่ เล่นกันอย่างไร

10.47 ใครเคยถูกเรียกว่า "ลูกลิง" บ้าง เพราะอะไร

10.48 สัตว์ที่ไม่ควรนำมาเลี้ยงที่สุด คือ ลูกชะนี เพราะอะไร

10.49 เด็ก ๆ รู้จักสัตว์อะไรบ้าง ที่ตัวอ่อนเจริญเติบโตอยู่ในถุงหน้าท้อง ของตัวพ่อ หรือตัวแม่

10.50 ในถุงหน้าท้องของแม่จิงโจ้ มีหัวนมกี่หัว ลูกจิงโจ้ที่อยู่ในถุง อาจมีอายุตั้งแต่กี่เดือนถึงกี่เดือน น้ำนมของแม่จิงโจ้ เลี้ยงลูกที่อายุต่างกันได้อย่างไร

10.52 ลูกยีราฟแรกเกิดสูงเท่าไร เมื่อกินนมแม่สูงขึ้นกี่เซ็นติเมตรต่อเดือน เมื่อเทียบกับเด็ก ๆ ใครโตเร็วกว่า

10.53 ยีราฟกินน้ำได้อย่างไร

10.54 สิงโตชอบวิ่งไล่จับยีราฟมากิน เด็ก ๆ คิดว่ายีราฟจะต่อสู้สิงโตได้อย่างไร

10.55 ช้างใช้งวงทำอะไรได้บ้าง

10.56 ควาญช้างนั่งอยู่บนคอ หรือบนหลังช้าง

10.57 นอกจากลากซุงแล้ว ช้างยังทำอะไรได้อีก

10.58 "เสือกินคน" เป็นเสือชนิดไหน

10.59 เสืออะไรชอบขึ้นต้นไม้

10.60 เด็ก ๆ เคยเห็นหมียืนสองขาหรือไม่

10.61 หมีชอบกินทุเรียน เด็ก ๆ คิดว่ามันกินได้อย่างไร

10.62 หมีชอบกินรังผึ้ง หรือน้ำผึ้ง หรือตัวผึ้ง

10.63 อะไรเอ่ย ตัวเหมือนม้า แต่มีลายเหมือนเสือ

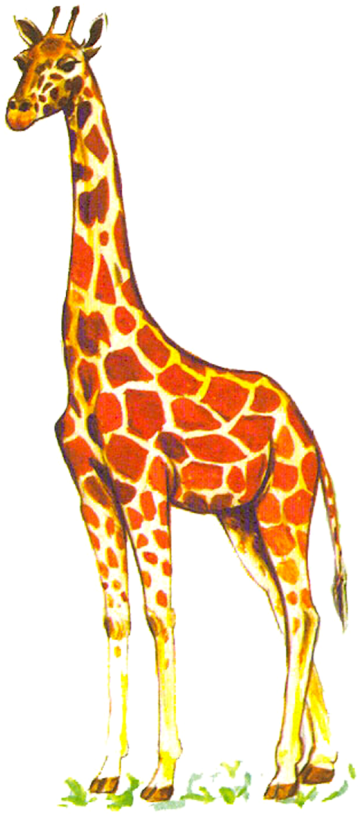

10.64 ม้าลายชอบอยู่ตามลำพัง หรือชอบอยู่รวมกันเป็นฝูง

10.65 ศัตรูของม้าลายคืออะไร

10.66 หมีแพนด้า ในประเทศไทยได้มาจากไหน มีกำหนดจะส่งคืนเมื่อใด

10.67 กระรอกหรือกระแตที่ชอบวิ่งอยู่บนต้นไม้

10.68 ทำไมกระรอกกินผลไม้เปลือกแข็งได้

10.69 ถ้าเด็ก ๆ เอากระแตใส่ไว้ในกระเป๋าเสื้อ จะต้องระวังเรื่องอะไร

10.70 คำว่า "สัตว์เลือดอุ่น" หมายความว่าอย่างไร

10.71 มนุษย์เป็นสัตว์เลือดเย็นหรือเลือดอุ่น

กิจกรรมที่ 11 ฝึกเลี้ยงสัตว์ด้วยตนเอง

ถ้าเด็กมีโอกาสและมีความพร้อมที่จะมีสัตว์เลี้ยงเป็นของตัวเอง ครูอาจช่วยแนะนำสัตว์ที่สมควรเอาไปเลี้ยงที่บ้าน หรือแม้แต่ให้ช่วยกันดูแลศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในโรงเรียน เช่น บางโรงเรียนที่มีตู้ปลาสวยงาม เด็ก ๆ ไปดู 2-3 ครั้งก็อาจจะเบื่อ เลิกสนใจ แต่ถ้ามีการสังเกตหรือสอบถามผู้เลี้ยงว่าปลากินอะไรเป็นอาหาร กินวันละกี่ครั้ง ปลาสุขภาพดีหรือเปล่า น้ำสกปรกหรือยัง การเปลี่ยนถ่ายน้ำทำอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น เด็กก็จะได้ทั้งความรู้และความรู้สึกผูกพันต่อเนื่องเป็นผลให้เกิดความรู้สึกและการกระทำที่ดี ๆ อีกหลายอย่างตามมา หรือจัดโครงการปลา เลี้ยงปลาในห้องเรียนแล้วแบ่งกลุ่มนักเรียนดูแล ให้อาหารปลาเปลี่ยนน้ำ

สัตว์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เช่น สุนัข แมว เป็ด ไก่ สุกร วัว ควาย นก กระรอก กระต่าย ฯลฯ ครูสามารถนำมาตั้งเป็นโจทย์ สอบถามความช่างสังเกตของเด็ก ๆ ได้ทั้งหมด ความรู้ของเด็กคนหนึ่งจะไปกระตุ้นความอยากรู้ของเด็กอื่น ๆ ในห้อง ทำให้เกิดการศึกษาหาความรู้ต่อ ๆ กันไป

ดังนั้น ถึงแม้ไม่มีโอกาสได้ไปดูพฤติกรรมของสัตว์ต่าง ๆ ในสวนสัตว์ แต่ถ้าครูช่วยแนะนำว่าควรทำความรู้จักสัตว์ที่มีอยู่แล้วรอบตัวในแง่มุมต่าง ๆ ตามหัวข้อ "สิ่งที่ควรทำเมื่อไปสวนสัตว์" ก็จะเป็นการฝึกเด็กให้มีความรักและความเข้าใจสัตว์มากขึ้นกว่าเดิมได้เหมือนกัน

กิจกรรมที่ 12 สัตว์อะไรบ้างที่เด็ก ๆ ชอบ

ครูให้เด็ก ๆ บอกชื่อสัตว์ที่ชอบมากที่สุด และกระตุ้นให้เด็กใช้ความคิด และฝึกทักษะความเป็นคนช่างสังเกตุ โดยถามเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ ดังต่อไปนี้

12.1 ชื่อและชนิดของสัตว์ที่ชอบ

12.2 อาหาร

12.3 ที่อยู่อาศัย

12.4 ชอบเพราะอะไร

กิจกรรมที่ 13 ศิลปะและเรื่องประทับใจจากสัตว์

เพื่อฝึกความช่างสังเกตและปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยอ่อนโยน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง "สวนสัตว์" ครูอาจจัดเวลาให้เด็กได้ทำกิจกรรมดังต่อไปนี้

13.1 วาดรูป หรือเอาดินเหนียวดินน้ำมันมาปั้นเป็นสัตว์ที่ชอบมากที่สุดแล้ว ให้แต่ละคนนำไปเล่าหน้าชั้นว่าสัตว์ชื่ออะไร เป็นสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ป่า มีบ้านแบบไหน กินอะไรเป็นอาหาร มีเรื่องอะไรน่าประทับใจ ฯลฯ ถ้ามีเด็กเลือกสัตว์ชนิดเดียวกันหลายคน ครูอาจจัดเป็นกลุ่ม แล้วให้เสนอพฤติกรรมของ สัตว์นั้น ๆ ร่วมกัน เป็นการฝึกให้รู้จักทำงานเป็นทีม ต่อจากนั้น นำสัตว์ทุกชนิดมารวมกัน จัดกลุ่มเป็นสวนสัตว์

13.2 ให้เด็ก ๆ หาภาพสัตว์ที่น่าสนใจ พร้อมด้วยเรื่องน่าประทับใจของสัตว์นั้น ๆมาเล่าให้ทุกคนฟัง อาจเป็นภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ก็ได้

13.3 ครูเล่านิทานเกี่ยวกับสัตว์ จากหนังสือ ภาพยนตร์ ละคร ฯลฯ จบแล้วให้เด็กบอกว่า ชอบสัตว์อะไรในเรื่อง เพราะอะไร

13.4 ในโอกาสพิเศษ เช่น ปิดเทอม หรือในงานรื่นเริงประจำปีของโรงเรียน ครูให้เด็ก ๆ แสดงท่าเต้นและร้องเพลงเกี่ยวกับสัตว์ โดยอาจขอความร่วมมือจากผู้ปกครองช่วยเลือกเพลงและฝึกซ้อม

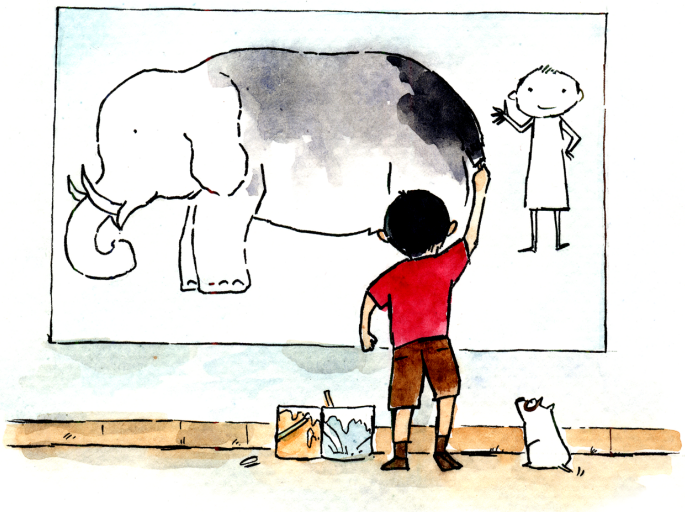

ข้อมูลประกอบการเรียนรู้

คณะผู้เขียนจัดทำขึ้น เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้สอนที่อาจอยู่ไกลในต่างจังหวัด ช่วยลดเวลาที่จะต้องไปค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบการสอน หลาย ๆ เรื่องจะมีรายละเอียดลึกซึ้งเกินกว่าจะสอนเด็กปฐมวัยทั่ว ๆ ไป แต่ได้รวบรวมมาไว้เพื่อให้เป็นพื้นฐานความรู้ที่ผู้สอนจะนำไปตอบคำถามของเด็กได้หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน เนื่องจากเด็กบางกลุ่มจะมีความรู้รอบตัวมากกว่าเด็กอื่น ๆ เพราะมีโอกาสรับรู้ข่าวสารจากผู้ปกครอง หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ มากกว่า ผู้สอนจึงควรเตรียมพร้อมไว้ตอบคำถามของเด็กกลุ่มนี้ด้วย

ข้อเสนอแนะ **หนังสืออ่านประกอบที่น่าค้นคว้าเพิ่มเติมในทุกเรื่อง คือ สารานุกรมไทย สำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**

สวนสัตว์

ส่วนที่ 2 บทความประกอบการจุดประกาย

สวนสัตว์ ในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้น จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังจากพระองค์เสด็จประพาสยุโรป และได้ทรงเห็นประโยชน์ของการจัดสร้างสวนสัตว์ที่จะเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสัตว์แก่ประชาชนแบบเดียวกับที่มีในต่างประเทศ

สวนสัตว์ดุสิต ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2481 เพื่อให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนเกี่ยวกับธรรมชาติและสัตว์ การศึกษาหาความรู้ การวิจัยและการอนุรักษ์สัตว์ป่า

แต่เดิม สวนสัตว์ดุสิตอยู่ในความดูแลของเทศบาลนครกรุงเทพฯ ปัจจุบันอยู่ในความดูแลขององค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธุ์ พ.ศ. 2497 องค์การสวนสัตว์ฯได้ปรับปรุงพัฒนาให้กิจการก้าวหน้าตลอดมารวมทั้งได้เปิดสวนสัตว์ในต่างจังหวัดอีก 4 แห่ง คือ สวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี สวนสัตว์เชียงใหม่ สวนสัตว์นครราชสีมา และสวนสัตว์สงขลา

หน้าที่ของสวนสัตว์

เดิมสวนสัตว์มีหน้าที่จัดหา รวบรวมสัตว์ป่านานาชนิดเพื่อประโยชน์ในการศึกษา ส่งเสริม บำรุงสัตว์ป่าเพื่อมิให้สูญพันธุ์ ดำเนินการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิดในสถานที่ ซึ่งมีสภาพใกล้เคียงกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง และจัดตกแต่งสถานที่ให้เหมาะสมกับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนนั้น ซึ่งที่ผ่านมานี้ ปรากฏว่าป่าและสัตว์ป่าถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว สัตว์ป่าเริ่มหายากขึ้น หลายชนิดใกล้จะสูญพันธุ์ รวมทั้ง กฎหมายในประเทศและอนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่ออนุรักษ์สัตว์ป่า ก็ทำให้การนำสัตว์ออกจากป่า หรือสั่งเข้ามาจากต่างประเทศทำได้ยากกว่าในอดีต ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้บทบาทของสวนสัตว์ ต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย

เป็นโชคดีที่ความรู้ใหม่ ๆ ด้านสัตวศาสตร์และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของสวนสัตว์ ทำให้สวนสัตว์ที่ดีของโลกหลายแห่งสามารถเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าได้หลายร้อยชนิด และมีหลายพันธุ์มากพอที่จะไม่จำต้องไปนำสัตว์มาจากป่าอีกต่อไป นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่สวนสัตว์จะสามารถนำสัตว์ที่เพาะเลี้ยงได้นี้กลับคืนสู่ป่า

ในประเทศไทย ได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้และได้เริ่มปล่อยสัตว์แล้ว ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ **ในอนาคต สวนสัตว์จะมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า เพราะองค์ประกอบสำคัญของการอนุรักษ์ คือการศึกษาวิจัยนั้นจะสามารถกระทำได้อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ในสวนสัตว์** ได้ผลดีกว่าและใช้เวลาน้อยกว่าจะศึกษาจากพฤติกรรมของสัตว์ในป่า หรือในบางกรณีที่การวิจัยในป่า ไม่อาจกระทำได้โดยสิ้นเชิง

หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสวนสัตว์ คือ การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของมนุษย์ สัตว์ป่า ป่า และสิ่งแวดล้อม

แม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้าดังเช่นปัจจุบัน ผู้ที่สนใจติดตามเรื่องของสัตว์ป่า ย่อมจะได้เห็นภาพของสัตว์ต่าง ๆ ในหนังสือ วีดีโอ โทรทัศน์ และภาพยนตร์อยู่เสมอ แต่คงจะเป็นที่ยอมรับกันว่า การได้ชมภาพเหล่านั้นไม่ตื่นเต้น ไม่ประทับใจเท่ากับได้ไปยืนอยู่ต่อหน้าสัตว์เหล่านั้นจริง ๆ และจะได้รู้ ได้เห็นเพียงบางอย่างเท่าที่ผู้จัดสร้างตั้งใจเสนอเท่านั้น

ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้ สวนสัตว์จึงยังคงเป็นสถานที่ซึ่งประชาชนจะได้รับความรู้ และความเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวกับสัตว์ป่าเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็ก ๆ การได้เข้าไปชมสัตว์ป่าต่าง ๆ ในสวนสัตว์ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ รู้จักสังเกตเปรียบเทียบสัตว์ที่ต่างกัน ทำให้ได้เรียนรู้ว่าสัตว์ป่ามีความรู้สึกคล้ายคน ต้องการอยู่อย่างปลอดภัยในสถานที่ซึ่งมีอาหารและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่นเดียวกัน ป่า สัตว์ป่าและมนุษย์ล้วนมีความสัมพันธุ์กันอย่างแนบแน่น จึงควรจะช่วยเหลือเกื้อกูลกันเท่าที่จะทำได้

การจำแนกชนิดของสัตว์

ในการศึกษาเรื่องของสัตว์ อาจแบ่งชนิดได้เป็นหลายลักษณะ เช่น แบ่งตามสภาพความเป็นอยู่เป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ หรือแบ่งตามรูปร่างลักษณะที่เห็นด้วยตามีสี่ขา สองขา มีปีก ไม่มีปีก หรือแบ่งโดยดูจากการกินอาหาร เป็นสัตว์กินพืช กินแมลง กินสัตว์อื่น หรือแบ่งตามการเคลื่อนไหว เช่น เป็นสัตว์ใช้ขาเดิน วิ่ง กระโดด หรือใช้กล้ามเนื้อลำตัวคืบคลาน หรือใช้ปีกบิน หรือใช้ครีบและหางช่วยว่ายน้ำ และยังอาจแบ่งตามโครงสร้างของร่างกายว่า เป็นสัตว์มีกระดูกสันหลัง ไม่มีกระดูกสันหลัง เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ออกลูกเป็นไข่ หรือออกลูกเป็นตัวเป็นต้น

สัตว์มีกระดูกสันหลัง เป็นสัตว์ที่พบเห็นได้ทั่วไป ทั้งสัตว์ป่าและสัตว์บ้าน มีลักษณะสำคัญดังนี้

- กระดูกสันหลังเป็นข้อ ๆ
- กระโหลกศรีษะ มีสมอง
- ระยางค์ 2 คู่ แต่ละคู่อาจเปลี่ยนแปลงเป็นรูปต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมกับหน้าที่

- อวัยวะขับถ่ายของเสีย คือ ไต
- มีหัวใจ 2 - 4 ห้อง
- การสืบพันธุ์เป็นแบบอาศัยเพศ

ทางด้านชีววิทยา ได้แบ่งสัตว์มีกระดูกสันหลังออกเป็น 7 จำพวก 3 พวกแรกเป็นพวกปลา ได้แก่ ปลาจำพวกไม่มีขากรรไกร มี 2 กลุ่ม คือ ปลาแลมเพรย์ และแฮกฟีช ปากปลาเหล่านี้เปิดอยู่ตลอดเวลา และมีลักษณะกลม บางครั้งจึงเรียกว่า ปลาปากกลม อาศัยอยู่ในเขตหนาวทั้งยุโรปและอเมริกา

ปลาประเภทที่ 2 ได้แก่ ปลากระดูกอ่อน เช่น ปลาฉลาม ปลากระเบน

ปลาประเภทที่ 3 ได้แก่ ปลากระดูกแข็งทั้งหมด ทั้งที่อาศัยอยู่ในน้ำจืด และน้ำเค็ม

สัตว์ที่มีกระดูกสันหลัง อีก 4 จำพวก มีตัวอย่างให้ชมในสวนสัตว์ทุกแห่ง มากน้อยตามสถานที่ ได้แก่ สัตว์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

เป็นสัตว์พวกแรกที่สามารถปรับตัวจากการดำรงชีวิตในน้ำและหายใจด้วยเหงือกมาเป็นสัตว์บกที่หายใจด้วยปอด มีลักษณะสำคัญ เช่น

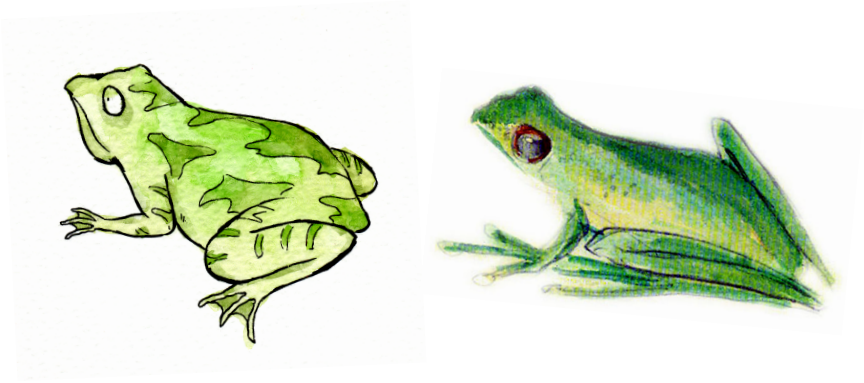

- ผิวหนังเปียกชื้นอยู่เสมอ
- เป็นสัตว์เลือดเย็น (อุณหภูมิของร่างกายเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม)
- มีหัวใจ 3 ห้อง บน 2 ห้อง ล่าง 1 ห้อง
- หายใจด้วยปอดและผิวหนัง
- ไม่มีเกล็ด
- มี 5 นิ้ว ปลายนิ้วไม่มีเล็บ
- มีขา 2 คู่ ใช้เดินและว่ายน้ำ บางชนิดไม่มีขา เช่น งูดิน
- มีการปฏิสนธิภายนอก วางไข่ในน้ำ ไข่หุ้มด้วยวุ้น ไม่มีเปลือก

ตัวอย่างสัตว์ในกลุ่มนี้ ได้แก่ กบ คางคก อึ่งอ่าง ปาด เขียด ซาลามานเดอร์ (จิ้งจกน้ำ) งูดิน

สัตว์เลื้อยคลาน

มี 2 ประเภท คือ ประเภทเลื้อย และประเภทคลาน เช่น งู เต่า ตะพาบน้ำ ตุ๊กแก จิ้งจก เหี้ย แย้ ตะกวด จระเข้ เป็นต้น ลักษณะสำคัญมีดังนี้

- ผิวหนังแห้ง มีเกล็ดหุ้ม
- เป็นสัตว์เลือดเย็น
- มีหัวใจ 4 ห้อง ห้องบน 2 ห้องล่าง 2 ไม่ค่อยสมบูรณ์ (ยกเว้นจระเข้ แบ่งได้สมบูรณ์ 4 ห้อง)
- หายใจโดยใช้ปอด
- มีนิ้ว 5 นิ้ว ปลายนิ้วจะมีเล็บ
- มีการปฏิสนธิภายใน วางไข่บนบก มีเปลือกหุ้ม มีไข่แดงมากเพื่อใช้เป็นอาหารเจริญเติบโตของตัวอ่อน
- เป็นพวกแรกที่มีการสร้างถุงน้ำคร่ำ ช่วยป้องกันไม่ให้ตัวอ่อนได้รับการกระทบกระเทือน

ตัวอย่างของสัตว์เลื้อยคลานบางชนิด

งู เป็นสัตว์เลื้อยคลานชนิดเดียวที่ไม่มีขา เลื้อยคลานได้ด้วยการขยับตัวด้วยกระดูกสันหลัง ฟันของงูมีลักษณะโค้งงอเหมือนเขี้ยว จึงเคี้ยวอาหารไม่ได้ แต่สามารถกลืนอาหารที่เป็นสัตว์โต ๆ ขนาดหนูนา แมว ได้ เมื่อกินอาหารครั้งหนึ่ง ๆ จะใช้เวลาย่อยอาหารนาน 1 - 3 สัปดาห์ ขณะที่เลื้อยไปจะแลบลิ้นตลอดเวลาพร้อม ๆ กับใช้ลิ้นเก็บเม็ดดิน หรือ เม็ดทรายเล็ก ๆ เข้าปากเอาไปช่วยย่อยอาหาร ในฤดูหนาวจะอาศัยรูหรือแอ่งนอนขดตัวอยู่ในดิน เพื่อให้เกิดความอบอุ่น เรียกว่า งูจำศีล ขยายพันธุ์ ด้วยการออกไข่และฟักเป็นตัว งูจะดุมากเวลาเฝ้าไข่ แต่งูบางชนิดออกลูกเป็นตัวเลยก็มี เช่น พวกงูกินปลา งูเจริญเติบโตด้วยวิธีลอกคราบปีละหลาย ๆ ครั้ง

งู มีทั้งประโยชน์และโทษ ที่ไม่มีประโยชน์ คือ งูพิษ กัดคนและสัตว์ถึงตายที่มีประโยชน์คือพวกช่วยกิน แมลง ต่าง ๆ ที่ชอบทำลายพืชผลของชาวนา และเกษตรกร เช่น งูเขียว

จระเข้ อาศัยอยู่ได้ทั้งบนบกและในน้ำ จำพวกเดียวกับตะกวด และเหี้ย ซึ่งมีรูปร่างลักษณะคล้ายกัน แต่ขนาดเล็กใหญ่ต่างกันมาก จระเข้น้ำเค็มที่อาศัยอยู่บริเวณปากน้ำที่ติดต่อกับทะเลหรือมหาสมุทร มีขนาดใหญ่โตมาก บางตัวยาวถึง 26 ฟุต นิสัยดุร้ายที่สุด กินคนได้ ในประเทศไทยเป็นจระเข้ท้องเหลือง มีขนาดใหญ่ หัวยาว คอสั้น ปลายปากบนมีปุ่มเนื้อเป็นก้อนเรียกว่าก้อนขี้หมา จระเข้น้ำจืดปกตินิสัย ไม่ดุร้าย แต่ตัวโต ๆ อาจกินเด็กได้

ตะโขง เป็นจระเข้ประเภทปากเล็กเรียวยาว ตัวมีขนาดเล็กกว่าประเภทอื่น ๆ พบน้อยมากในประเทศไทย

จิ้งจก มีลักษณะหัวสั้น ลำตัวค่อนข้างแบน มีหางยาวขนาดเท่าลำตัว ลำตัวมีสีต่าง ๆ ด้วยวิธีการปรับสีตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อพรางตาศัตรูและแมลงที่ต้องการจับกินเป็นอาหาร ตาปิดเปิดไม่ได้ เพราะไม่มีม่านตา ตีนเหนียว มีนิ้วแผ่เป็นแผ่นข้างละ 5 นิ้ว ช่วยในการเกาะตามข้างฝาและเพดานบ้าน

จิ้งเหลน ตัวโตกว่าจิ้งจก 5 - 6 เท่า ลำตัวมีเกร็ดมันสีเขียวเหลืองคลุมอยู่ทั่วตัว กินแมลงเป็นอาหาร ชอบอาศัยตามพื้นดิน

กิ้งก่า ลำตัวมีเกร็ดสีต่าง ๆ แต่ไม่เป็นมันเท่าของจิ้งเหลน บนหัวมีหนามคล้ายหนอน ตัวไม่แบน ชอบชูคอแม้เวลาวิ่งและชอบหยุดชะเง้อมองสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ ๆ ชอบอาศัยบนพื้นและบริเวณที่มีต้นไม้

แย้ ลำตัวโตกว่ากิ้งก่าเล็กน้อย มีสีเหลืองคล้ำกว่า ชอบอาศัยอยู่ในรู วิ่งเร็วกว่ากิ้งก่า รับประทานเป็นอาหารได้

ตุ๊กแก ตัวโตกว่าจิ้งเหลน หนังหยาบเป็นตะปุ่มตะป่ำ มีลายหลากสี อาศัยอยู่ตามป่าโปร่ง หรือตามชอกมุมในบ้าน ร้องเสียงดังมาก

ตะกวด ภาคใต้เรียกว่า แลน รูปร่างคล้ายจิ้งจกแต่คอยาวกว่า ตัวโตเต็มที่ จะมีขนาดเท่า ลูกจระเข้อายุ 2 - 3 เดือน ลิ้นยาวเรียว ปลายลิ้นเป็น 2 แฉกคล้ายลิ้นงู ยืดหดได้รวดเร็ว อยู่ได้ทั้งบนบกและในน้ำ แต่ว่ายน้ำและดำน้ำไม่เก่งเท่าเหี้ย ชอบเข้ามาขโมยไก่ และแมวของชาวบ้านไปกิน

เหี้ย ลักษณะรูปร่างคล้ายตะกวด ต่างกันที่ลักษณะของหางเป็นแบบแบนยาว คล้ายหางจระเข้ ผิวหนังไม่หยาบระคายเหมือนตะกวด แต่จะมีสีดำเป็นมันกว่า ถือกันว่า เหี้ย เป็นตัวนำโชคร้าย เข้าที่ใดจะไม่เป็นมงคล บางครั้งจึงถูกเรียกเสียใหม่ว่า "ตัวเงินตัวทอง"

เต่า มีกระดองเป็นกระดูกแข็งหุ้มลำตัวรอบ ๆทั้งด้านหลังและส่วนท้อง มีช่องว่างที่ส่วนหัวให้คอยื่นออกมาได้และหางสั้นมาก เท้าทั้ง 4 โผล่ยื่นออกมาได้เมื่อต้องการจะคลาน

1) เต่าปูลู มีหัวโตมากจนไม่สามารถหดเข้าไปในกระดองได้ ชอบอาศัยอยู่ตามห้วยหรือหนองน้ำบนเขาสูง ๆ นิสัยดุ ถ้าจับกระดองอาจยืดคอแว้งกัดเอาได้
2) เต่าหก เป็นเต่าบกขนาดใหญ่ที่สุด พบตามเขาสูง ๆ หรือป่าดงดิบ หรือบริเวณริมห้วยหนองบึง ในป่า ชอบขุดหลุมชุกตัวเองอยู่ในดิน หรือแอ่งดินที่มีน้ำขัง
3) เต่านา เต่าดำ เป็นเต่าน้ำจืด กระดองมีสีคล้ำกว่าเต่าอื่น ๆ เต่าดำมีกลิ่นตัวแรง เหม็นมาก ทั้งสองชนิดไม่ชอบกินผัก แต่ชอบกิน กุ้ง หอย ตามโคลนตม
4) เต่ากระ เป็นเต่าน้ำเค็ม กระดองแผ่นหลังมีลักษณะเป็นเกล็ดแผ่นโต ๆทับซ้อนกันคล้ายกระเบื้องมุงหลังคา พื้นกระดองสีออกเหลือง เกล็ดเป็นสีน้ำตาลแก่ ตัวโตที่สุดมีน้ำหนักถึง 200 กก.
5) เต่าตนุ กระดองหลังจะนูนกว่าและมีลักษณะเป็น เกล็ดติดต่อกันคล้ายกระเบื้องปูพื้นไม่ซ้อนกัน เหมือนเต่ากระ

6) เต่ามะเฟือง มีขนาดใหญ่มากกระดองหลังไม่เป็นเกล็ดอย่างเต่าทะเลทั่วไปแต่จะมีลักษณะเป็นแผ่นหนาสีดำ มีแต้มขาวประทั่วตัว มีสันนูนตามยาว 7 สัน

7) เต่าหญ้า เป็นเต่าทะเลที่มีขนาดเล็กที่สุด กระดองเรียบสีเทาอมเขียว ขนาดโตเต็มที่ยาวประมาณ 80 ซม. น้ำหนัก 80 กก.

8) เต่าทะเล ฝั่งอันดามันจะขึ้นมาวางไข่ในเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ของทุกปี เต่าทะเลจะคลานขึ้นไปบนชายหาดเหนือเขตน้ำขึ้นสูงสุดในเวลากลางคืน ขุดหลุมลึกประมาณ 50 -70 ซม. วางไข่ครั้งละ 70 - 150 ฟอง ใช้เวลาฟักประมาณ 50 - 55 วัน (60 - 65 วัน สำหรับเต่ามะเฟือง) ลูกเต่าแรกเกิดจะคลานลงทะเลและว่ายไปทะเลลึก ทันที ไข่ของเต่าทะเลทุกชนิด เรียกว่า ไข่จะละเม็ด ในอดีตนิยมนำมารับประทานมาก เต่าทะเลใกล้จะสูญพันธ์เพราะเต่าทะเลต้องมีอายุประมาณ 30 ปี จึงจะผสมพันธ์และออกไข่ได้ แต่โอกาสที่ไข่จะออกเป็นตัวและมีชีวิตรอดมีโอกาสน้อย เพราะต้องหนีภัยจาก คน นก และปลา

สัตว์ปีก

เป็นพวกแรกที่สามารถควบคุมอุณหภูมิภายในร่างกายให้คงที่ได้ (สัตว์เลือดอุ่น) มีลักษณะสำคัญ เช่น

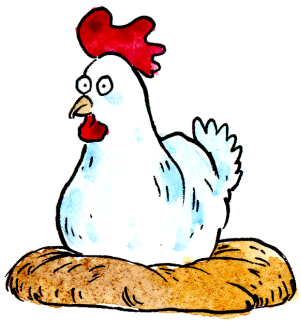

- มีขนปกคลุมร่างกาย
- มีขา 2 คู่ คู่หน้าเปลี่ยนแปลงไปทำหน้าที่เป็นปีก ขาคู่หลังมีนิ้ว 4 นิ้ว ใช้เดิน วิ่ง เกาะกิ่งไม้ และว่ายน้ำ
- ปากเป็นจงอย ไม่มีฟัน
- หายใจโดยใช้ปอด
- มีรังไข่และท่อนำไข่อยู่ด้านซ้ายเพียงด้านเดียว
- ไข่มีไข่แดงมากและมีเปลือกหุ้ม
- มีการฟักไข่และเลี้ยงดูตัวอ่อน
- การปฏิสนธิเกิดขึ้นภายในร่างกาย

สัตว์ปีกส่วนมากมีน้ำหนักเบา เพราะมีโครงกระดูกที่บอบบาง โดยเฉพาะพวกที่บินได้จะมีช่องอากาศอยู่ในกระดูกปีกและกระดูกขา สมองของสัตว์ปีกมีการพัฒนาดีกว่าสมองของสัตว์เลื้อยคลาน โดยเฉพาะส่วนที่รับรู้เกี่ยวกับการมองเห็นจะเจริญดีมาก

สัตว์ในกลุ่มนี้ ได้แก่ นก เป็ด ไก่ ห่าน นกกีวี นกอีมู นกกระจอกเทศ

สัตว์ปีกทุกชนิดใช่ว่าจะบินได้ทั้งหมด บางชนิดที่บินเก่ง ได้แก่นกที่อยู่ตามต้นไม้และหน้าผา ภูเขา เช่น เหยี่ยว นกนางนวล นกหัวขวาน นกกระจอก นกพิราบ เป็นต้น

นกที่บินได้เร็วที่สุด คือ เหยี่ยว บางชนิดบินได้เร็วกว่า 200 กม.ต่อชั่วโมง

นกที่บินไปไกลที่สุดจากที่อยู่ คือนกนางนวลสามารถบินจากขั้วโลกเหนือไปถึงขั้วโลกใต้ได้ในฤดูหนาว

นกพิราบบินได้สูงและไกล เป็นนกที่จำทิศทางกลับรังได้เก่งที่สุด สมัยโบราณ ใช้เป็นนกสื่อสาร

สัตว์ปีกที่บินได้ไม่เก่ง ได้แก่ ไก่ เป็ด และนกที่อาศัยอยู่บนพื้นดิน เช่น นกยูง

สัตว์ปีกจำพวกไก่เกือบทุกชนิดเคยมีถิ่นกำเนิดในป่า ต่อมาถูกจับเอามาเลี้ยงเพื่อประโยชน์หลายอย่าง เช่น เลี้ยงเป็นสัตว์สวยงาม เป็นสัตว์เกษตร เลี้ยงเพื่อเป็นสินค้า

ไก่ที่เลี้ยงเพื่อความสวยงาม เช่น ไก่แจ้ ไก่ต๊อก ไก่งวง ไก่จุก ไก่ฟ้าพญาลอ หรือ นกยูง ซึ่งเป็นไก่ฟ้าชนิดหนึ่ง ที่มีขนสวยงามมากกว่าชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะตัวผู้เวลารำแพนหาง

ไก่ชน คือไก่โต้งที่เลี้ยงไว้ให้ต่อสู้กันเรียกว่า ตีไก่ ในสมัยหนึ่งมีคำถามที่ถกเถียงกันมากว่า กีฬาไก่ชนเป็นการสนับสนุนให้มีการเลี้ยงไก่พื้นบ้านหรือเป็นการสนับสนุนให้มีการทรมานสัตว์ คำถามนี้ยังคงไม่มีคำตอบ

สัตว์ปีกที่บินไม่ได้ ได้แก่ นกกระจอกเทศ นกกีวี นกอีมู นกเพนกวิน

นกกระจอกเทศ เป็นนกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแต่วิ่งได้เร็วที่สุด ประมาณ 50 กม.ต่อชั่วโมง สามารถเอาไปเล่นกีฬาวิ่งแข่ง โดยให้มีคนขี่อยู่บนหลัง เช่นเดียวกับกับการแข่งม้า

ปัจจุบันนกกระจอกเทศจัดว่าเป็นสัตว์เกษตร ในประเทศไทยมีฟาร์มเพาะเลี้ยงหลายแห่ง ไข่นกกระจอกเทศขนาดใหญ่ หนักประมาณ 1.5 กก. ต่อ 1 ฟอง เมื่อนำไปทำไข่เจียวจะได้ปริมาณมากเท่ากับไข่ไก่ 15 ฟอง ส่วนเนื้อนำไปทำอาหารได้หลายรูปแบบ เปลือกไข่นกสีนวล มีความแข็งมากขนาดคนขึ้นไปยืนบนไข่ 2 ฟอง ได้โดยไม่แตก ในด้านศิลปะ มีผู้นำไข่นกกระจอกเทศไปวาดรูปและระบายสีต่าง ๆ อย่างสวยงามขายให้นักท่องเที่ยวเก็บไว้เป็นที่ระลึก

เนื่องจากไข่นกกระจอกเทศมีขนาดใหญ่ สัตว์ต่าง ๆชอบขโมยไปเป็นอาหาร พ่อนกแม่นกจึงต้องผลัดกันดูแลตลอดเวลาฟักไข่ 6 สัปดาห์ โดยแม่นกเฝ้าตอนกลางวัน พ่อนกเฝ้าตอนกลางคืน หนึ่งสัปดาห์สุดท้ายก่อนออกจากไข่ ลูกนกจะส่งเสียงร้องออกมาจากข้างใน ทำให้พ่อแม่จำเสียงลูกของตนได้และหาอาหารมาให้ได้ถูกต้อง

นกคาสโซวารี บินไม่ได้ วิ่งไม่เร็ว แต่กระโดดสูง ชอบต่อสู้โดยยกเท้าเตะ

นกเพนกวิน บินไม่ได้เพราะมีปีกเล็กมาก ตัวใหญ่ ขาสั้น มีถิ่นที่อยู่ในเขตหนาว ทั่วตัวมีขนแข็งปกคลุมและตามขนมีน้ำมัน ช่วยไม่ให้เปียกน้ำ และให้ความอบอุ่น

นกเพนกวินทำรังด้วยก้อนหิน ซึ่งต่างจากนกทั่วไป ชอบอาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูงตามหาดชายทะเล ตอนกลางวันออกไปหากิน ตกเย็นจะเดินขึ้นจากทะเลเป็นฝูงใหญ่ ทำให้เกิดภาพสวยงามน่าดู จุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวนิยมไปดูนกเพนกวินเดินกลับรังคือที่เกาะฟิลิปส์ ประเทศออสเตรเลีย

ในฤดูหนาว พ่อนกเพนกวินจักรพรรดิ์ฝูงใหญ่เป็นพัน ๆ ตัว ยืนนิ่ง ๆ อยู่บนชายหาด ทำหน้าที่เฝ้าไข่ที่วางอยู่บนหลังเท้า มีหนังที่ห้อยจากหน้าท้องคลุมไข่ไว้เพื่อให้ความอบอุ่น พ่อนกจะยืนเฝ้าไข่อยู่เช่นนั้นสองเดือนโดยไม่กินอาหาร จนกว่าแม่นกกลับจากหาอาหารในทะเล ต่อเมื่อลูกนกโตพ่อนกแม่นกจึงจะออกไปหาอาหารพร้อมกัน เมื่อกลับรัง จะส่งเสียงร้องเรียกลูก ลูกนกที่ไปจับกลุ่มรวมอยู่กับลูกนกตัวอื่น ๆ เพื่อความอบอุ่น จำเสียงของพ่อแม่ได้ ก็จะเดินเตาะแตะกลับรังเพื่อรับอาหาร

นกกีวี เป็นนกประจำชาตินิวซีแลนด์ เป็นนกที่หากินกลางคืน จะอยู่ในที่มืดตลอดเวลา ถ้าจะไปชมนกกีวีในสวนสัตว์ ต้องระมัดระวัง อย่าทำเสียงดังให้นกตกใจ และโดยปกติ ก็จะไม่เห็นตัวนก เพราะห้องนกกีวีมักจะค่อนข้างมืด

นกน้ำ เป็นสัตว์ปีกอีกประเภทหนึ่ง มีขาสั้น กินอาหารจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลา จากโคลนเลนในน้ำ ทั้งน้ำตื้น และน้ำลึก ได้แก่ เป็ดชนิดต่าง ๆ นกเป็ดน้ำ ห่าน หงส์ พวกนี้มีเท้าแบน ระหว่างนิ้วมีพังผืดยึดไว้เป็นแผ่น ทำให้เดินไม่สะดวก แต่ว่ายน้ำเก่งกว่านกอื่น ๆ

เป็ดและห่าน มีลักษณะคล้ายกัน แต่ห่านตัวใหญ่กว่า และคอยาวกว่าเป็ดเหนือปากมีก้อนเนื้อคล้ายหงอน ทั้งเป็ดและห่าน เป็นอาหารของมนุษย์

ห่านจะมีประโยชน์ใช้เป็นสัตว์เฝ้าบ้านด้วย เพราะมีเสียงร้องดังมาก

ห่านในเขตหนาว มีความสามารถอพยพย้ายที่อยู่ไปได้ไกล ๆ เคยพบว่าห่านบินได้สูงเป็นหมื่นฟุต ห่านหิมะขณะที่บิน จะเรียงกันอย่างมีระเบียบเป็นฝูง เป็นวิธีการบินที่ประหยัดพลังงาน เพราะกระแสอากาศที่เกิดจากนกตัวหน้าทำให้เกิดแรงยก ช่วยผ่อนแรงนกตัวหลัง

หงส์ มีลักษณะคล้ายห่านแต่ไม่มีหงอน คอยาวกว่าห่าน ขนและปากมีสีต่าง ๆ กันตามแต่ชนิด ที่สวยมากและนิยมนำไปเลี้ยงกันมากคือหงส์ขาวและหงส์ดำ ทรงตัวและว่ายน้ำอย่างสง่างาม สวนสาธารณะบางแห่งจะมีให้ชมทั้งหงส์ดำและหงส์ขาว ภาพของหงส์ขาวตัวแม่ที่มีลูกหงส์ซุกอยู่ระหว่างปีกและมีตัวพ่อว่ายน้ำตามไปข้าง ๆ เพื่อระวังภัยนั้น เป็นภาพที่สวยงามน่าดูสำหรับนักนิยมธรรมชาติ

หงส์บางชนิดมีความสามารถบินได้ไกลและสูงไม่แพ้นก เช่น หงส์ทูเปอร์ในเขตหนาวบินอพยพจากไอซ์แลนด์ไปสก็อตแลนด์ โดยทั้งฝูงบินเป็นรูปตัววี (V) มีกระแสลมร้อนนำทาง บางกลุ่มบินได้สูงถึง 8,300 เมตร ขณะบินจะร้องเสียงดังเอะอะมากที่สุดในบรรดาหงส์ด้วยกัน

สัตว์ปีกประเภทนกขายาว ส่วนใหญ่จะมีปากและคอยาวด้วย เพื่อความสะดวกในการจับอาหารประเภทหอย ปู ปลา กบ เขียด บางชนิดชอบอยู่รวมกันและหากินเป็นฝูง เช่น นกกระยาง นกฟลามิงโก นกปากห่าง ในกลุ่มนี้ นกที่ขายาวที่สุด คือ นกกระเรียน

นกฟลามิงโกมีสีชมพูที่ขนปีก ขาและนิ้วเท้า ซึ่งได้จากอาหารที่เป็นพืชและสัตว์ขนาดเล็ก ในช่วงฤดูผสมพันธุ์ ณ ทะเลสาบนาคูรู ในเกรทริฟต์แวลลีย์ของทวีปแอฟริกา นกจะมาอยู่รวมกันเป็นฝูงใหญ่นับล้านตัว ทำให้มองเห็นเสมือนเป็นทางช้างเผือกสีชมพูหรือที่ทะเลสาบโซดาในอาณาเขตเดียวกัน นกฟลามิงโก

ก็จะไปชุมนุมกันอยู่เป็นแสนตัว ทำให้เกิดภาพที่สวยงามราวกับพื้นทะเลสาบปูด้วยพรมสีชมพู หลายแห่งจะมีนกฟลามิงโกฝูงเล็ก ๆ เดินอยู่ริมสระน้ำตื้น ที่ตกแต่งสภาพให้เหมือนหนองบึงธรรมชาติ

นกหลายชนิดมีประโยชน์ต่อการเกษตรเพราะนกกินแมลงและตัวหนอนที่เป็นอันตรายต่อพืช นกบางชนิด เช่น เหยี่ยว นกฮูก นกเค้าแมว และนกแสก จะออกล่าหนูในท้องไร่ท้องนา กินเป็นอาหารในเวลากลางคืน

เหยี่ยว เป็นนกที่ชอบกินเหยื่อที่มีชีวิต เหยี่ยวรุ้ง จะชอบกินงูมากที่สุด ส่วนนกแร้ง หรืออีแร้ง ชอบกินสัตว์ที่ตายแล้วเท่านั้น

สัตว์ปีกบางชนิด เช่น ค้างคาว บ่าง กระรอกบิน บินได้เหมือนนก แต่ไม่จัดเป็นนก เพราะออกลูกเป็นตัว ไม่ได้เป็นไข่เหมือนสัตว์ปีกทั่วไป

ผีเสื้อ แมลงปอ ผึ้ง ตั๊กแตน มีปีกบินได้ แต่จัดอยู่ในจำพวกแมลง ไม่เป็นสัตว์ปีก

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

เป็นสัตว์ที่มีความเจริญสูงสุดในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย เพราะสามารถสร้างอวัยวะหลายอย่าง เพิ่มขึ้นจากสัตว์อื่น ๆ เช่น มีใบหูยื่นออกมาจากตัว มีกระบังลมเป็นแผ่นกั้นทรวงอก และช่องท้องออกจากกัน มีสมองขนาดใหญ่ ทำให้มีความเฉลียวฉลาดมากขึ้น

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) เป็นสัตว์เลือดอุ่น อุณหภูมิของร่างกายคงที่
2) หายใจด้วยปอด มีกระบังลมช่วยในการหายใจ
3) มีต่อมน้ำนม สำหรับสร้างน้ำนมเลี้ยงลูกอ่อน
4) ขับของเสียออกเป็นเหงื่อ หรือ ปัสสาวะ มีต่อมเหงื่อใต้ผิวหนัง
5) มีฟัน 2 ชุด คือ ฟันน้ำนมและฟันแท้ ฟันฝังอยู่ในเหงือก
6) ตัวผู้มีอัณฑะอยู่นอกช่องท้อง
7) มีการปฏิสนธิภายใน ตัวอ่อนจะเจริญอยู่ในมดลูก

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย

- ออกลูกเป็นไข่ เช่น ตุ่นปากเป็ด และตัวกินมด ทั้งสองชนิดนี้ พบเฉพาะในออสเตรเลียและนิวกินี
- ออกลูกเป็นตัว แบ่งได้อีกเป็น 2 ชนิด คือพวกตัวอ่อนอยู่ในมดลูกช่วงระยะเวลาสั้น ๆแล้วย้ายมา อยู่ที่ถุงหน้าท้องแม่ ได้แก่ จิงโจ้ หมีโคอะล่า วอมแบต อีกพวกหนึ่งมีการสร้างรกเชื่อมโยงระหว่างตัวอ่อนกับมดลูกของแม่ ตัวอ่อนได้รับอาหาร ออกซิเจนและขับถ่ายของเสียผ่านทางรก มีการเจริญเติบโตอยู่ในท้องแม่เป็นเวลานานมีลักษณะสำคัญ ที่จัดแบ่งย่อยออกไปได้อีกหลายจำพวก ตัวอย่างเช่น สัตว์ต่าง ๆ ต่อไปนี้
  - ตุ่น หนูผี กระแตหางหนู
  - ค้างคาว
  - นิ่มเกล็ด ในประเทศไทยมี 2 ชนิด
  - สลอท นิ่มเกราะ ทั้ง 2 ชนิด ไม่มีในประเทศไทย
  - กระต่ายบ้าน กระต่ายป่า
  - กระรอก อ้น บีเวอร์ หนูตะเภา
  - ปลาโลมา ปลาวาฬ พะยูน
  - กระทิง กูปรี เลียงผา เก้ง กวาง เนื้อทราย ละองหรือละมั่ง ฮิปโปโปเตมัส สมันควายป่า กระทิง กระจง วัวป่า หมู

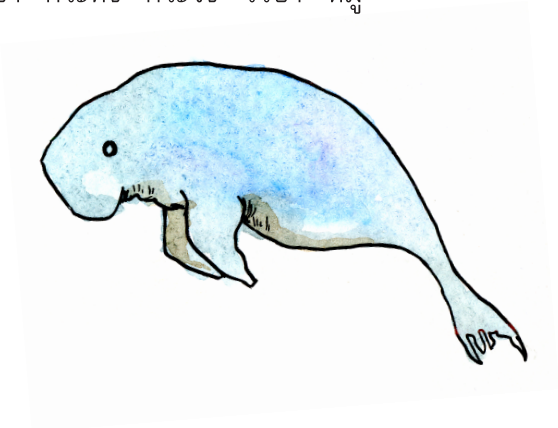

- ม้า ม้าลาย ลา แรด สมเสร็จ
- ช้าง มีฟันแทะยื่นยาวออกมาเป็นงา จมูกยื่นออกมาเป็นงวง จัดเป็น
- สัตว์บกที่ใหญ่ที่สุดในยุคปัจจุบัน
- สิงโตทะเล แมวน้ำ
- ลิงลม กระแต อุรังอุตัง ชะนี ชิมแพนซี กอริลลา และคน

ลักษณะสำคัญของสัตว์กลุ่มสุดท้ายนี้ คือ เป็นสัตว์ที่ใช้ชีวิตหากินอยู่บนต้นไม้ นิ้วหัวแม่มือมีขนาดใหญ่ ปลายนิ้วแบน มีเล็บ สามารถงอนิ้วเข้าหาฝ่ามือได้ และมีแขนยาว ลำตัวตั้งตรง

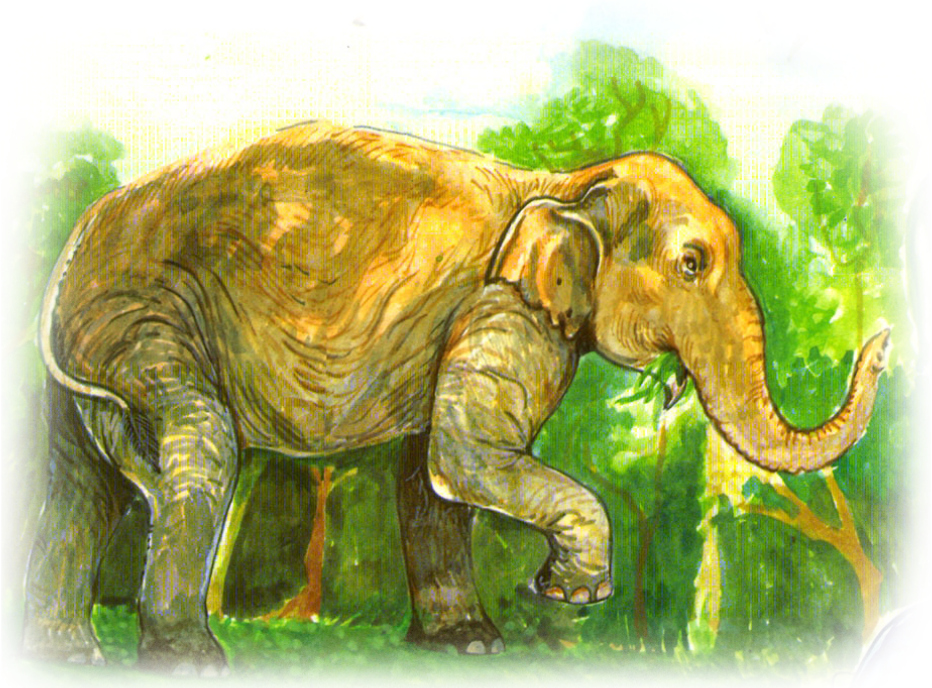

สัตว์สมัยโบราณ

สิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นครั้งแรกในโลกนั้น เกิดขึ้นเมื่อไรไม่มีใครทราบ นักธรณีวิทยาคาดการณ์ไว้ว่า ชีวิตกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ 2,500 ล้านปีมาแล้ว โดยเริ่มจากชีวิตที่มีเซลล์เดียวในน้ำ ต่อมาเซลล์มีขนาดใหญ่ขึ้น จำนวนเซลล์มีมากขึ้น พัฒนามาเป็นครึ่งบกครึ่งน้ำและสุดท้ายเป็นสัตว์บกโดยสมบูรณ์ ขยายพันธุ์โดยการออกไข่ ออกลูกเป็นตัว เริ่มมีน้ำนม เริ่มมีเลือดอุ่น ที่เรียกว่าสัตว์ชั้นสูง

การศึกษาถึงชีวิตสัตว์โบราณ นักวิทยาศาสตร์ศึกษาจากโครงกระดูกของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่ขุดพบในทะเลทราย ใต้พื้นดิน หรือตามรูปรอยซากสัตว์ต่าง ๆ ที่ยังอยู่ใต้พื้นโลกนาน ๆ จนกลายเป็นหิน ที่เรียกว่าซากดึกดำบรรพ์ (ฟอสซิล) หรือพบภาพวาดรูปสัตว์โบราณต่าง ๆ บนผนังถ้ำ หรือแผ่นหินบนหน้าผา

การสูญพันธุ์ของสัตว์โบราณเป็นไปได้หลายประการ เช่น มีการขยายพันธุ์น้อย ตายไปตามธรรมชาติ ตายเพราะการต่อสู้ระหว่างสัตว์ด้วยกันหรืออาจจะเป็นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่อย่างรุนแรงก็ได้

กระดูกของสัตว์โบราณหลายชนิด นักวิทยาศาสตร์นำมาต่อกันเข้าเป็นรูปโครงกระดูก มีให้ชมในพิพิธภัณฑ์สัตว์โบราณในต่างประเทศ สำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2519 ได้มีการพบกระดูกไดโนเสาร์ท่อนหนึ่ง มีขนาดใหญ่ยาว 1 ฟุต พบที่บริเวณประตูตีหมา อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เมื่อส่งไปทำการศึกษาวิจัยที่ประเทศฝรั่งเศส พบว่าเป็นกระดูกของไดโนเสาร์ขนาดใหญ่ ชื่อ ซอโรพอต มีความยาวทั้งตัว 15 เมตร อายุประมาณ 150 ล้านปีมาแล้ว ต่อจากนั้น ได้มีการค้นพบกระดูกไดโนเสาร์อีกหลายแห่ง มีอยู่ชนิดหนึ่งที่คนไทยได้รับการตั้งชื่อให้เป็นเกียรติว่า SIAMOSAURNS SUTEETHORNNI เพราะเป็นผู้ค้นพบสัตว์โบราณชนิดนี้เป็นตัวแรกในโลก

นอกจากไดโนเสาร์แล้ว ในภาคอีสานยังค้นพบชิ้นส่วนของสัตว์ดึกดำบรรพ์อื่น ๆ เช่น กรามของจระเข้ยักษ์ จระเข้น้ำจืดโบราณ เต่าล้านปี ปลาฉลามน้ำจืดและยังมีปลาโบราณชนิดต่าง ๆ ไดโนเสาร์ที่พบนั้น มีทั้งชนิดเล็กและชนิดใหญ่ ส่วนใหญ่พบในภาคอีสานแต่มีพบที่จังหวัดตรังด้วยเหมือนกัน

ไดโนเสาร์พวกแรกปรากฏขึ้นในโลกเมื่อประมาณ 210 ล้านปีมาแล้ว ในยุคที่ทวีปต่าง ๆ ยังต่อเชื่อมเป็นผืนเดียวกัน เป็นสัตว์โบราณที่อาศัยอยู่ได้ทั้งบนบกและในน้ำ เพิ่งสูญพันธุ์ไปหมดเมื่อประมาณ 65 ล้านปีมานี้ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเกิดขึ้น

สัตว์ป่าสงวนของประเทศไทย

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ให้ความหมายสัตว์ป่าสงวนว่า หมายถึง สัตว์ป่าที่หายาก มี 15 ชนิด ได้แก่ นกเจ้าฟ้าหญิง สิรินธร แรด กระซู่ กูปรี หรือโคไพร ควายป่า ละอง หรือละมั่ง สมัน หรือเนื้อสมัน เลียงผาหรือโครำ กวางผา นกแต้วแล้วท้องดำ นกกระเรียน แมวหิน-อ่อน สมเสร็จ เก้งหม้อ พะยูนหรือหมูน้ำ บางชนิดใกล้สูญพันธุ์บางชนิด เช่น สมัน สูญพันธุ์ไปแล้วแต่ยังกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าสงวนไว้ เพื่อต้องการควบคุมและป้องกันมิให้มีการส่งเขาสมันออกนอกราชอาณาจักร เป็นการสงวนสิ่งที่เหลืออยู่ให้คงอยู่ในประเทศไทย เพื่อเป็นตัวอย่างให้อนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสเห็น และศึกษาต่อไป

สัตว์ป่าบางชนิดไม่มีรายงานว่าพบในประเทศไทยอีกเลย เช่น แรด กูปรี หรือ โคไพร กระซู่ เป็นต้น บางชนิดมีรายงานพบน้อยมาก เช่น นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร แมวลายหินอ่อน และพะยูน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการถูกไล่ล่าและที่อยู่อาศัยถูกทำลาย

นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร เป็นนกนางแอ่นชนิดหนึ่ง ลำตัวยาว 15 ซม. พบอาศัยตามดงอ้อและมีพืชน้ำในบริเวณบึงบอระเพ็ด เกาะนอนเป็นฝูงรวมกับนกนางแอ่นอื่น ๆ ที่เกาะอยู่ตามใบอ้อและใบสนุ่น บางครั้งพบรวมกลุ่มอยู่กับนกกระจาบและนกกระจาบปีกอ่อน กินแมลงที่โฉบได้ในอากาศ พบครั้งแรกใน พ.ศ. 2511 ที่บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์เท่านั้น

แรด ตัวโตเต็มวัย มีความสูงที่ไหล่ 160 - 170 ซม. น้ำหนักตัวราว 1,500 - 2,000 กิโลกรัม ตัวผู้มีนอเหนือจมูกยาว 15 - 25 ซม. มีนอเดียว ตัวเมียส่วนมากไม่มีนอหรือมีเป็นเพียงปุ่มนูนขึ้นมาเล็กน้อยเท่านั้น เป็นสัตว์รักสงบ กินใบไม้ กิ่งไม้อ่อน หน่อไม้ไผ่ หญ้าและผลไม้ป่าบางชนิด

แรด หายไปจากป่าประเทศไทยและแม้แต่ในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า มาเลเซีย ก็ไม่มีรายงานเคยพบเช่นกัน มีแต่อินโดนีเซียประเทศเดียวที่รายงานว่า สามารถอนุรักษ์แรดไว้ได้ 50 ตัว สาเหตุสำคัญที่แรดถูกไล่ล่าอย่างหนักในประเทศไทยเพราะมีความเชื่อกันว่า นอ หนัง กระดูก และเลือดของแรดมีคุณค่าทางด้านยาบำรุง นอกจากนี้ ป่าดิบชื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยก็ถูกบุกรุกเพื่อทำเกษตรกรรม ทำให้แรดไม่สามารถดำรงชีพอยู่ได้

กระซู่ เป็นสัตว์ในวงศ์เดียวกับแรดที่มีขนาดเล็กที่สุด ตัวโตเต็มที่มีความสูงวัดจากไหล่ 100 - 140 ซม. น้ำหนัก 1,000 กิโลกรัม มี 2 นอ เรียงกันอยู่บนสันจมูก นอแรกมีความยาวประมาณ 25 ซม. นอหลังมีความยาว 10 ซม. หรือเป็นเพียงปุ่มนูนขึ้นมาในตัวเมีย หนังของกระซู่หนาแต่เกลี้ยง ไม่มีปุ่มปมเหมือนกับหนังของแรด กระซู่มีนิสัยแปลกคือถ้ามีสิ่งใดขวางทางเดิน จะไม่เดินอ้อมแต่จะเอาหัวชนให้สิ่งนั้นพ้นทางไป ทั้งแรดและกระซู่สายตาไม่สู้ดี แต่จมูกรับกลิ่นได้ไวมาก ทั้งสองชนิดชอบนอนแช่ปลักอยู่ในแอ่งน้ำเพื่อไม่ให้หนังแตกและเพื่อป้องกันไม่ให้แมลงมารบกวน

กูปรี หรือโคไพร เป็นสัตว์ในตระกูลเดียวกับกระทิงและวัวแดง โตเต็มที่วัดจากไหล่ ประมาณ 170 - 190 ซม. น้ำหนัก 700 - 900 กิโลกรัม ตัวผู้จะโตกว่าตัวเมียมาก ทั้งตัวผู้ตัวเมียจะมีเหนียงห้อยยานจากบริเวณลำคอไปจนถึงระดับขาหน้า แต่เหนียงของตัวผู้จะยานมากกว่าและมีความแตกต่างที่เขาของตัวผู้จะโค้งเป็นวงกว้าง ปลายเขาจะแตกเป็นพู่ 2 ข้าง อันเป็นลักษณะเด่นของกูปรี ส่วนตัวเมีย เขาจะเล็กกว่าและไม่แตกเป็นพู่

กูปรีกินหญ้า ใบไม้บางชนิดและดินโป่ง (คือ ดินที่มีเกลือสินเธาว์เกรอะกรัง) เป็นครั้งคราว เป็นสัตว์ที่มีแนวโน้มว่าจะสูญพันธุ์มากที่สุด เพราะถูกล่าเป็นอาหารและความต้องการเขาที่สวยงาม องค์การระหว่างชาติหลายแห่งให้ความสนใจที่จะคุ้มครองกูปรี แต่ดินแดนที่พบกูปรีกลุ่มสุดท้ายอยู่ในประเทศเขมร ซึ่งเป็นเขตสงครามรบพุ่งกันต่อเนื่อง ทำให้ยากต่อการขอความร่วมมือในการอนุรักษ์

ควายป่า เป็นสัตว์ชนิดเดียวกับควายบ้าน แต่มีขนาดลำตัวใหญ่โตกว่า ตัวโตเต็มวัยมีความสูงวัดจากหัวไหล่ 160 - 190 ซม. ตัวผู้โตกว่าตัวเมียเล็กน้อย รูปร่างปราดเปรียว น้ำหนักตัวมากกว่า 1,000 กิโลกรัม มีเขาทั้งสองเพศ เขามีขนาดใหญ่แต่ยาวเป็นวงโค้งอย่างสวยงาม

ควายป่าเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง กินหญ้า หน่อไม้ และใบไม้บางชนิด ชอบนอนแช่ปลักเพื่อให้ดินโคลนพอกลำตัวเป็นการป้องกันแมลงที่จะมารบกวนและดูดเลือด ปรกติจะอยู่รวมเป็นฝูง ไม่มีนิสัยดุร้าย ถ้าไม่ถูกทำร้ายหรือถูกรบกวนจากมนุษย์ ควายป่าจะป้องกันลูก ๆ จากเสือโคร่ง โดยยืนเรียงแถวหน้ากระดานเพื่อต่อสู้กับเสือโคร่ง โดยเอาลูก ๆ ไว้ด้านหลัง และพร้อมใจตะลุยเข้าหาเสือโคร่งจนตายได้ หากเสือโคร่งพลาดท่าเสียทีหรือมีประสบการณ์น้อยในการล่าเหยื่อ

สาเหตุที่ควายป่าจะสูญพันธุ์ นอกจากถูกไล่ล่าเพื่อเอาเนื้อและเขาที่สวยงามแล้ว ยังมีสาเหตุเป็นเพราะไปผสมกับควายบ้านที่มีผู้ปล่อยปะปนเข้ามาในป่า ทำให้ลูกที่ออกมาไม่ใช่พันธุ์แท้ และบางครั้งควายป่ายังไปติดเชื้อโรคต่าง ๆ จากควายบ้านด้วย

ละองหรือละมั่ง เป็นกวางที่มีขนาดโตกว่าเนื้อทราย แต่เล็กกว่ากวางป่า โตเต็มวัยสูงที่ไหล่ 120 - 130 ซม. น้ำหนักประมาณ 100 - 150 กิโลกรัม ตัวผู้จะมีขนบริเวณคอยาวและมีเขา เขาของละมั่งต่างกับของกวางอื่น ๆ ที่ตอนปลายของลำเขาจะแตกแขนงคล้ายกับนิ้วมือ ละมั่งเลือกอาศัยอยู่ตามชายทุ่งที่เป็นป่าโปร่ง หรือป่าทุ่งที่มีน้ำขัง กินหญ้า ใบไม้และผลไม้บางชนิดเป็นอาหาร ปัจจุบันกำลังใกล้สูญพันธุ์ เพราะสภาพป่าโปร่งที่อยู่ที่อาศัยถูกบุกรุกทำลาย มีรายงานในปี 2539 ว่าพบเพียง 3 ตัว ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

สมันหรือเนื้อสมัน เป็นกวางขนาดกลาง โตเต็มวัย ความสูงจากหัวไหล่ประมาณ 100 ซม. เป็นกวางที่มีเขาสวยงามที่สุดในโลกชนิดหนึ่ง มีเขาเฉพาะตัวผู้เท่านั้น เขาของสมันเป็นกิ่งยาว โค้งสวยงาม ปลายกิ่งแตกแขนงออกเป็น 2 แขนงเรื่อย ๆ อีก 2 - 3 ชั้น การแตกแขนงแต่ละครั้ง แขนงใหม่ทั้ง 2 จะทำมุมที่แยกออกไปเท่ากับกิ่งเดิม ทำให้มีรูปทรงเหมือนสุ่มของชาวบ้าน มักเรียกว่า "กวางเขาสุ่ม" พบเฉพาะบริเวณที่ราบภาคกลางของประเทศไทยเท่านั้น จะเลือกอาศัยอยู่เฉพาะในทุ่งโล่ง ไม่รกทึบ เพราะเขามีกิ่งก้านมาก จะไปเกี่ยวพันกับกิ่งไม้ เถาวัลย์ และหนีลำบากเวลามีศัตรู สมันกินหญ้า ยอดไม้ ผลไม้บางชนิดเป็นอาหาร

มีรายงานพบสมันครั้งสุดท้ายเมื่อปีพ.ศ. 2475 ปัจจุบันเชื่อกันว่าสูญพันธุ์ไปแล้ว แต่พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ยังให้เป็นสัตว์ป่าสงวนอยู่ เพราะต้องการซากโดยเฉพาะเขาสมัน ให้ยังคงมีเหลืออยู่ในประเทศไทย เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

เลียงผา เป็นสัตว์จำพวกเดียวกับแพะ แกะ โตเต็มที่ ความสูงวัดจากหัวไหล่ 100 ซม. มีขนเป็นแผงยาวบนส่วนคอและบนส่วนหลัง เขางอกชี้ตรงไปด้านหลังของตัวเมียจะสั้นกว่าของตัวผู้ และมีวงหยักน้อยกว่า อาศัยอยู่ตามเทือกเขาสูง เช่น เทือกเขาตะนาวศรี เทือกเขาถนนธงชัย เทือกเขาเพชรบูรณ์ และภูเขาทั่วภาคใต้ รวมทั้งบนเกาะในทะเลที่ไม่ห่างแผ่นดินใหญ่มากนัก มีความสามารถอพยพย้ายที่หากินทั้งฝูง โดยว่ายน้ำข้ามทะเลระหว่างเกาะกับแผ่นดินใหญ่

เลียงผากินพืชแทบทุกชนิด ไม่ค่อยเลือก มักออกมาหากินช่วงเช้าและช่วงเย็นจนพลบค่ำ กลางวันจะหลบพักผ่อนตามถ้ำตื้น ๆ หรือต้นไม้ มีประสาทหูและจมูกดีมาก ปีนเขาที่สูงชันได้อย่างคล่องแคล่ว ชอบออกมายืนชมวิวบนชะง่อนผาที่เด่น กลายเป็นจุดสังเกต ทำให้นายพรานมองเห็นและยิงได้ง่ายขึ้น

ระยะหลัง จำนวนเลียงผาลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากถูกล่าเพื่อเอาเขา กระดูกและน้ำมันซึ่งเชื่อว่าเป็นยาสมานกระดูกหักได้ นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยยังถูกบุกรุกทำเหมืองแร่ และระเบิดหิน ทำให้ประชากรเลียงผาลดลงจนใกล้สูญพันธุ์ในปัจจุบัน

กวางผา เป็นสัตว์จำพวกเดียวกับ แพะ แกะและเลียงผา แต่มีขนาดเล็กกว่า โตเต็มที่วัดความสูงจากหัวไหล่ประมาณ 50 - 70 ซม. น้ำหนักประมาณ 30 กิโลกรัม มีเขาสีดำลักษณะเป็นวงแหวนรอบโคนเขา ปลายเรียวโค้งไปด้านหลัง ตัวเมียสีอ่อนกว่าตัวผู้เล็กน้อย

ในประเทศไทย พบกวางผาอยู่ตามภูเขาสูงชันหลายแห่งทางภาคเหนือ ที่อยู่อาศัยมักเป็นป่าสลับกับทุ่งหญ้าในที่สูงชันประมาณ 1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ซึ่งสูงกว่าระดับของเลียงผา กินอาหารพวกหญ้า ใบไม้ กิ่งไม้อ่อน และผลไม้จำพวกลูกก่อ ออกหากินตอนเย็นจนพลบค่ำ และเช้าตรู่

กวางผาถูกล่าเอาน้ำมันเช่นเดียวกับเลียงผา และที่อยู่อาศัยถูกชาวเขาบุกรุกทำลายเพื่อทำไร่เลื่อนลอย ทำให้จำนวนลดลงจนใกล้สูญพันธุ์

นกแต้วแร้วท้องดำ เป็นนกขนาดเล็ก ลำตัวยาว 21 ซม. เป็นนกที่มีความสวยงามมาก ตัวผู้ส่วนหัวสีดำ ท้ายทอยสีฟ้าเป็นประกาย ด้านหลังสีน้ำตาลติดกับอกตอนล่างและใต้ท้องมีสีดำสนิท ส่วนตัวเมียสีจะสดน้อยกว่า

ที่อาศัยเป็นป่าดงดิบต่ำ ทำรังเป็นซุ้มทรงกลมด้วยแขนงไม้และใบไผ่ วางอยู่บนพื้นดิน วางไข่คราวละ 3 - 4 ฟอง พ่อและแม่นกช่วยกันฟักไข่และเลี้ยงดูลูกอ่อน อาหารของนกได้แก่ หนอน ด้วง ปลวก จิ้งหรีด และแมลงอื่น ๆ

มีรายงานพบครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2536 ถูกล่าหนักเพราะเป็นนกที่หายาก ราคาแพง และสภาพป่าดงดิบต่ำถูกทำลายอย่างหนักและต่อเนื่อง

นกกระเรียน เป็นนกขนาดใหญ่ เมื่อยืนจะมีความสูงราว 150 ซม. ส่วนหัวและคอไม่มีขนปกคลุม มีลักษณะเป็นปุ่มหยาบ ๆ สีแดงส้ม ยกเว้นบริเวณกระหม่อมสีเขียวอมเทา ในฤดูผสมพันธุ์ สีเหล่านี้จะสดขึ้นกว่าเดิม

ถิ่นอาศัยเป็นเขตทุ่งหญ้าที่ชื้นและบึงหนองใกล้ป่า ออกหากินเป็นคู่และกลุ่ม อยู่เป็นครอบครัว นกกระเรียนมีความผูกพันกับคู่ของมันสูงมาก เมื่อจับคู่แล้วจะอยู่ด้วยกันตลอดชีวิต หากคู่ของมันถูกยิงตาย อีกตัวก็จะไม่หนีไปไหน พลอยให้ถูกยิงตายไปด้วย หรือหากคู่ตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บ ตัวที่เหลือก็จะแสดงอาการเศร้าเหงาหงอย ไม่กินอาหาร จนตายตามกันไป

นกกระเรียนกินอาหารหลายประเภท เช่น แมลง กบ เขียด หอย ปลา กุ้ง และพืชบางชนิด เช่น หัวพืชน้ำ เมล็ดข้าว ยอดหญ้าอ่อน ใกล้สูญพันธุ์เพราะถูกล่าและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย นอกจากนี้นกกระเรียนขยายพันธุ์ได้น้อย ต้องใช้เวลาถึง 3 ปีในการเจริญพันธุ์ โอกาสที่จำนวนจะเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติจึงน้อยมาก

แมวลายหินอ่อน เป็นเสือขนาดเล็กที่ตัวโตกว่าแมวบ้านเล็กน้อย โตเต็มวัยมีน้ำหนักประมาณ 4 - 5 กิโลกรัม สีขนตามลำตัว สีน้ำตาลอมเหลือง มีลายบนลำตัวคล้ายลายของหินอ่อน ในประเทศไทย พบอาศัยอยู่ตามป่าดงดิบบนเทือกเขาตะนาวศรีและป่าดงดิบชื้นในภาคใต้ กินจิ้งจก ตุ๊กแก นก หนู กระรอก และกระแตเป็นอาหาร นิสัยดุร้าย กลางวันจะหลบซ่อนตัวตามโพรงไม้หรือซอกหิน ออกหากินตอนกลางคืน ใกล้สูญพันธุ์เพราะเป็นสัตว์ที่สวยงามและหายาก ถูกล่าเอามาขายเป็นสัตว์เลี้ยงราคาแพง และแหล่งที่อยู่อาศัยก็ถูกบุกรุกทำลายอย่างรุนแรง

สมเสร็จ เป็นสัตว์กีบคี่ เท้าหน้ามี 4 เล็บ เท้าหลังมี 3 เล็บ โตเต็มวัยหนัก 250 - 300 กิโลกรัม ตลอดทั้งลำตัวเป็นสีดำ ยกเว้นท่อนกลางลำตัวเป็นแผ่นขาว ทั้งบนหลังและส่วนท้อง โค้งไปตามโคนขาจนถึงโคนหาง และมีขอบปลายหูและริมฝีปากเป็นสีขาว เลือกอาศัยอยู่เฉพาะป่าดงดิบหรือป่ารกทึบใกล้ลำธาร หนองน้ำ ชอบเล่นน้ำและว่ายน้ำได้เก่งมาก มีเสียงร้องคล้ายนกหวีด ออกหากินตอน กลางคืน กินยอดไม้ ใบไม้ หน่อไม้ พืชอวบน้ำบางชนิด

สาเหตุที่จำนวนสมเสร็จลดลง เป็นเพราะป่าดงดิบถูกทำลาย รวมทั้งมีการตัดถนน สร้างเขื่อน ตัวสมเสร็จเองก็ถูกล่าเพื่อเอาทั้งเนื้อและหนังอันสวยงาม

เก้งหม้อ ลักษณะทั่วไปคล้ายเก้งธรรมดา ขนาดตัวไล่เลี่ยกัน โตเต็มที่มีน้ำหนักประมาณ 25 กิโลกรัม ตัวผู้มีเขาแตกแขนงข้างละ 2 กิ่ง ผลัดเขาทุกปี ตัวเมียไม่มีเขา อาศัยอยู่ตามเชิงเขาในป่าดงดิบและในหุบเขาที่มีป่าทึบ มีลำธารน้ำไหล ออกหากินตอนกลางวันมากกว่ากลางคืน อาหารของเก้งหม้อ คือ หญ้า ใบไม้ และลูกไม้ป่าบางชนิด

องค์การสวนสัตว์ได้ประสบผลสำเร็จในการผสมพันธุ์เก้งหม้อมาตั้งแต่ ปี 2528 ปัจจุบันมีประชากรเก้งหม้ออยู่เป็นจำนวนมาก แต่ในสภาพธรรมชาติหาได้ยากมาก จัดเป็นสัตว์หายากและใกล้สูญพันธุ์ เพราะแหล่งอาศัยถูกทำลายเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า การทำเขื่อนและจากการล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร

พะยูน เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่อาศัยอยู่ในทะเล มีลำตัวเพรียวเหมือนรูปกระสวย หางแยกเป็นสองแฉก วางตัวขนานกับพื้นแนวราบ ไม่มีครีบหลัง ตัวเต็มวัยมีน้ำหนักประมาณ 300 กิโลกรัม

พะยูนกินพืชจำพวกหญ้าทะเลเป็นอาหาร มักอยู่รวมกันเป็นครอบครัว และหลาย ๆครอบครัวจะมาหากินรวมกันเป็นฝูงใหญ่ พบตามพื้นท้องทะเลชายฝั่ง

ปัจจุบันพบพะยูนน้อยมาก เนื่องจากถูกล่าเนื้อไปเป็นอาหารและเอาน้ำมันมาใช้เป็นเชื้อเพลิง ประกอบกับพะยูนแพร่พันธุ์ได้ช้ามาก ตั้งท้องนาน 12 เดือน ออกลูกครั้งละ 1 ตัว นอกจากนี้มลพิษที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมตามชายฝั่งทะเล ได้ทำลายแหล่งสาหร่าย และหญ้าทะเล ซึ่งเป็นอาหารของพะยูนไปเป็นจำนวนมากทำให้น่าวิตกว่าพะยูนจะหมดไปจากประเทศไทยในอนาคตอันใกล้นี้

สัตว์อื่นๆ ที่น่าสนใจ

นอกเหนือจากที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว ในสวนสัตว์ยังมีสัตว์อีกหลายชนิดที่เด็กๆ สนใจและตั้งใจมาดู มีทั้งสัตว์จากต่างประเทศและสัตว์ในประเทศไทย

ยีราฟ เป็นสัตว์ที่มีคอยาวที่สุดและสูงที่สุดในจำพวกสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนม เมื่อแรกเกิดตัวผู้จะสูงประมาณ 1.5 เมตร การกินนมแม่ทำให้โตเร็วในอัตรา 8 ซม. ต่อเดือน

คอที่ยาวระหงและขาที่ยาวเพรียวทำให้วิ่งได้เร็วถึง 60 กิโลเมตรต่อชั่วโมง แต่เป็นอุปสรรคในการกินน้ำ ยีราฟต้องกางขาหน้าออกกว้างๆและต้องก้มคอลงมาถึง 4-5 ครั้งกว่าจะกินน้ำได้เต็มอิ่ม และในขณะที่ก้มลงไป ยังอาจตกเป็นเหยื่อของศัตรู เช่น สิงโตและเสือดาวได้ด้วย

ยีราฟชอบกินใบไม้ เช่นใบประดู่ ใบอินทรีย์ ใบนกยูง ใบไทร ใบหูกวาง ใบขนุน ใบตอง และยังชอบขนมปัง ข้าวสุก กล้วย ถั่วฝักยาว มันเทศ และผักต่างๆ เช่น ผักบุ้ง กระหล่ำปลี ผักกาด ตระกร้าใส่อาหารและน้ำควรอยู่ที่สูง เพื่อให้กินได้โดยสะดวก

จิงโจ้ เมื่อแรกเกิด ลูกจิงโจ้มีขนาดเล็กมากเท่ากับเม็ดถั่วแดง ยังไม่โตเต็มที่ ตาก็มองไม่เห็น แต่สามารถคลานผ่านหน้าท้องของแม่ เป็นระยะทางประมาณ 15 - 20 ซม. ไปดูดหัวนมหนึ่งในสี่หัวที่อยู่ในถุงหน้าท้องของตัวแม่ได้อย่างแม่นยำและจะเกาะอยู่เช่นนั้น 7 เดือน จึงจะปล่อยหัวนม 11 เดือน จึงจะออกมาจากถุงในขนาดอายุ 1 ปีไปแล้ว ยังสามารถกระโดดกลับเข้าไปในถุงได้อีกเพื่อกินนมหรือเมื่อมีอันตราย

แม่จิงโจ้ผลิตน้ำนมได้ 2 แบบสำหรับลูกต่างวัย หัวนมหนึ่งจะมีน้ำนมเจือจางและไขมันต่ำ สำหรับลูกจิงโจ้ตัวเล็กเกิดใหม่ อีกหัวนมหนึ่งจะอุดมไปด้วยไขมันสำหรับลูกที่โตแล้ว

จิงโจ้กระโดดโดยใช้สองขาหลังอันทรงพลัง ส่วนขาหน้าเก็บแนบไว้กับอก สามารถกระโดดได้เร็วถึง 64 กิโลเมตร ต่อชั่วโมง ในยามปรกติ ตัวผู้กระโดดได้สูงไม่เกิน 1.5 เมตร แต่เวลามีภัย หนีศัตรูจะกระโดดได้สูงขึ้นเป็น 2 เท่า

ม้าลาย ม้าลายมี 2 ชนิดคือ ม้าลายที่ราบและม้าลายภูเขา ฝูงหนึ่งมีตัวผู้เป็นจ่าฝูง 1 ตัว และตัวเมีย 7-8 ตัว บางฝูงมีตัวผู้อีกตัวหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้คุ้มกัน ขณะที่จ่าฝูงคอยปกป้อง ตัวเมียระหว่างมีภัย ม้าลายมีขาที่แข็งแรง ถ้าจนตรอก ตัวผู้อาจเตะสิงโตถึงขนาดฟันร่วงได้

ม้าลายเกรวี่ มีลายที่ไม่เหมือนกันในแต่ละตัว ลายดำขาวที่พาดขวางกันไปขวางกันมา นอกจากจะทำให้ศัตรูสับสนแล้ว ยังมีประโยชน์ช่วยควบคุมอุณหภูมิในร่างกาย โดยลายริ้วดำจะดูดความร้อน ลายสีขาวจะคายความร้อน

ม้าลายมีจุดตายที่ลำคอ ไม่ว่าจะสู้กันเองเพื่อแย่งชิงตัวเมียหรือต่อสู้กับสิงโตซึ่งเป็นศัตรูโดยธรรมชาติ คู่ต่อสู้จะกัดที่หลอดลมบริเวณลำคอ ต้องอาศัยความเร็ว ความปราดเปรียว หรือวิ่งเข้าฝูงทำให้ศัตรูสับสน จึงจะปลอดภัย

หมีแพนด้า เป็นสัตว์ที่น่ารักและมีเสน่ห์มากที่สุดชนิดหนึ่ง มีอยู่ในป่าตามธรรมชาติประมาณ 1,000 ตัว และในสถานที่เพาะเลี้ยงอื่น ๆ อีกประมาณ 140 ตัว ประเทศจีนส่งหมีแพนด้าเพศผู้และเพศเมีย 1คู่ มาเป็นฑูตสันถวไมตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 และมีข้อตกลงว่าจะต้องส่งคืนเมื่อครบ 10 ปี

ลิงชิมแพนซี เป็นลิงชนิดที่เรียกว่า ลิงเอป (ape) คือลิงไม่มีหาง มีฟันเท่ากับคน แต่ไม่มีกระพุ้งแก้ม เหมือนลิงทั่วไปที่มีหาง มีสมองเจริญมาก มีเชาว์ปัญญาเกือบเท่ามนุษย์ ความจำดีมากและมีอารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกับคน สามารถเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมของคนได้หลายอย่าง เช่น สวมเสื้อเองได้ กินอาหารและดื่มน้ำบนโต๊ะได้ รู้จักปัดกวาด ล้างพื้น ใช้กุญแจ ค้อน สิ่ว และขี่จักรยาน เป็นต้น

ในสภาพที่อยู่ตามธรรมชาติ ลิงชิมแพนซี สามารถหาเครื่องมือมาช่วยให้ความสะดวกกับตัวเองในการหาอาหารหรือป้องกันตัว เช่น รู้จักเอากิ่งไม้เล็ก ๆ มารูดกิ่งและใบออกแล้วจึงค่อย ๆ แหย่เข้าไปในรังมดที่อยู่ในโพรงไม้หรือปากรูแคบ ๆ ของจอมปลวก รออยู่ครู่หนึ่ง เมื่อดึงไม้ออกมาจะมีมดหรือปลวกเกาะอยู่เต็ม ลิงก็จะเอาไม้ไปรูดกับริมฝีปาก ได้กินอาหารอย่างสะดวก หรือถ้ามีผู้บุกรุกเข้าไปใต้ต้นไม้ที่อาศัยอยู่ ลิงจะหักกิ่งไม้ขว้างลงมาขับไล่จนกว่าศัตรูจะหนีไป

เมื่อลำธารตื้นเขินไม่มีน้ำ ลิงชิมแพนซีจะดูดความชุ่มชื้นจากใบไม้แทนหรือถ้าเลียน้ำไม่ถึงก็จะเอาใบไม้มาเคี้ยวให้แหลก แล้วบีบเอาน้ำใส่ปากเหมือนบีบฟองน้ำ

ลิงชิมแพนซียังมีความคิดในเชิงใช้เล่ห์เหลี่ยมกลยุทธ์ด้วย มีตัวอย่างลูกลิงตัวหนึ่งมองเห็นกล้วยที่นักวิจัยแอบวางไว้ข้างหลังลิงตัวที่เป็นจ่าฝูง ลูกลิงจึงเขยิบเข้าไปนั่งใกล้ ๆ อดทนรออยู่เงียบ ๆทำเป็นไม่สนใจกล้วย นานเข้า จ่าฝูงรำคาญ ลุกเดินหนีไป ลูกลิงก็ได้กินกล้วยโดยไม่ต้องทำอะไร

เมื่ออยู่ในอารมณ์อยากเล่น ลิงชิมแพนซีจะทำหน้าตาบ้องแบ๊ว แสยะริมฝีปากและอ้าปากเล็กน้อย แต่ไม่เห็นฟัน เพราะตามลักษณะของลิงทั่วไป การแยกเขี้ยวให้เห็นฟันเป็นการแสดงความกลัว และการข่มขู่ ส่วนการหาเห็บ หาเหา หรือแต่งขนให้กันเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ฉันมิตร

ลิงใช้นิ้วหาเห็บได้เพราะมีหน่วยรับการสัมผัสที่ปลายนิ้วมือเช่นเดียวกับคน ลิงยังรู้จักโอบกอดปลอบโยนกันในเวลาเศร้าโศก เมื่อลิงอีกตัวหนึ่งตาย

ลิงอุรังอุตัง ให้กำเนิดลูก 5 - 6 ปีต่อครั้ง จำนวนประชากรจึงมีไม่มากนัก

อุรังอุตังฉลาดเรียนรู้ได้เช่นเดียวกับชิมแพนซีแต่ไม่ฉลาดเท่า มีผู้ทดลองเอาสีป้ายหน้าลิงทั้ง 2 ชนิด เวลานอนหลับและเอากระจกไปให้ส่องดูหน้าเมื่อตื่นขึ้นพบว่า ชิมแพนซีรู้ว่ามีสิ่งแปลกปลอมบนหน้า และจะเอามือเช็ดออกทุกครั้ง แต่อุรังอุตังไม่เช็ดออกทุกครั้ง

อุรังอุตัง มีความฉลาดใช้เครื่องมือแก้ปัญหาได้เช่นเดียวกับชิมแพนซี เช่นใช้ไม้เขี่ยเมล็ดพืชที่ตกลงไปติดอยู่ที่ซอกกรง มีผู้พบว่าลิงที่อยู่ในป่ารู้จักเอาใบไม้ใหญ่มาบังหัวเวลาฝนตก อาหารของอุรังอุตัง 60 % เป็นผลไม้ เช่น มะม่วง มะเดื่อ ลิงจึงต้องรู้จักถิ่นที่เป็นป่าฝนและฤดูกาลต่าง ๆ ทั้งยังต้องคอยดูสัตว์กินผลไม้อื่น ๆ เช่นนกเงือกว่าหากินอยู่ที่ใด

ลิงกอริลลา ลูกลิงจะอยู่ใกล้แม่ตลอด 4 เดือน พอ 8 เดือนก็จะไปเล่นไกลขึ้น จนถึงอายุ 11 ปี ตัวผู้จึงจะออกจากครอบครัวไปหาอาณาเขตของตัวเอง

ในอดีต รูปร่างอันใหญ่โตและท่าทางอันน่ากลัวของกอริลลา ทำให้คนเข้าใจว่าเป็นสัตว์ดุร้าย ดังมีนิยายเล่าไว้หลายเรื่อง แต่ปัจจุบัน ทราบกันแล้วว่า กอริล่าเป็นสัตว์ที่อ่อนโยนไม่ค่อยก้าวร้าวกันเอง เว้นแต่เมื่อจ่าฝูงเผชิญหน้าตัวผู้อื่นแต่ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงการต่อสู้โดยตรง ใช้วิธีการทุบอก ส่งเสียงคำราม ฉีกใบไม้หรือตรงเข้าไปปะทะทางด้านข้าง เพื่อข่มขู่ให้คู่ต่อสู้หวาดกลัวจนต้องยอมแพ้

ฮิปโปโปเตมัส เป็นสัตว์รูปร่างเทอะทะ มีน้ำหนักมาก กลางวันชอบอยู่ในน้ำ ขึ้นบกมาหากินตอนกลางคืน ดำน้ำเก่ง ชอบกินไปถ่ายไปในน้ำโดยเฉพาะตัวผู้ ขณะถ่ายจะใช้หางปัดไปมาทำให้อุจจาระกระเด็นไปทั่ว อาหารของฮิปโปฯ มีหญ้า มันเทศ ขนมปัง กล้วย ถั่วฝักยาว ฮิปโปฯชอบอ้าปากกว้างเพื่อขออาหารและตอนจะต่อสู้กัน

ฮิปโปฯคลอดลูกและให้นมลูกในน้ำ มีนิสัยหงุดหงิดและหวงอาณาเขต เมื่อเร็ว ๆ นี้ (กรกฎาคม 2545) แม่ฮิปโปคลอดลูกในสวนสัตว์ดุสิตแต่ลูกไม่แข็งแรง เจ้าหน้าที่ต้องแยกตัวเอาไปดูแลให้นม ต่างหากเมื่อจะนำกลับมาลงบ่อส่งคืนตัวแม่ ต้องเอารกตอนที่คลอดออกมาทาตัวลูกให้ทั่ว ไม่ให้ผิดกลิ่นแม่ฮิปโปจึงเข้าไปหาลูกโดยไม่ทำอันตราย

ช้าง ช้างไทยเพศผู้บางตัวมีงายาว เรียกว่า ช้างพลาย บางตัวเรียกว่า ช้างสีดอ มีงาสั้น ๆ เรียกว่า ขนายอยู่ภายในปากไม่โผล่ออกมา ช้างเพศเมียเรียกว่าช้างพัง มีขนายในปากเช่นเดียวกัน ช้างบางตัว มีหนังเป็นสีขาวเรื่อ ๆ และม่านตาเป็นสีชมพู เรียกว่าช้างเผือก ลูกช้างเล็ก ๆ ใช้ปากดูดนมแม่โตขึ้นแล้ว จึงใช้งวงหยิบจับอาหารเข้าปาก

ช้างที่อยู่ในป่าตามธรรมชาติ เวลานอนมักยืนหลับ บางทีก็นอนหมอบ บางทีก็นอนตะแคง แต่ช้างบ้านที่เอาเท้าล่ามโซ่ไว้กับหลัก จะยืนหลับตลอดปี

ช้างตกมัน คือช้างตัวผู้ที่บางครั้งมีน้ำมันไหลเยิ้มออกมาจากรูต่อมซึ่งอยู่ระหว่างตากับหู และจะมีปัสสาวะหยดตลอดเวลา ช้างจะดุมากในระยะนั้น อาจทำร้ายคนหรือแทงช้างอื่น

การจับช้างป่า มีการไล่เข้าคอกซึ่งทำแข็งแรงมากเรียกว่า เพนียด ช้างที่อยู่เป็นฝูงเรียก โขลงช้าง คนที่เลี้ยงและขี่บนคอช้าง เรียกว่า ควาญช้าง คนที่เกี่ยวหญ้าให้ช้างเรียก ตะพุ่นช้าง

การนับจำนวนช้าง ช้างบ้านใช้คำว่ากี่เชือก ช้างป่าใช้คำว่ากี่ตัว

ช้างเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์มาก สมัยก่อนใช้ช้างในเวลาสงคราม สมเด็จพระนเรศวรทรงช้างทำยุทธหัตถีมีชัยเหนือพระมหาอุปราชแม่ทัพพม่าในปี 2135 มีอนุสรณ์ปรากฏที่อยู่ที่ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคเหนือของไทยใช้ช้างลากซุง บรรทุกของและขี่เดินในป่า ปัจจุบันมีบางหน่วยงานริเริ่มใช้ช้างเป็นพาหนะเดินทางเข้าป่าไปจับผู้ลักลอบค้ายาเสพติด

ช้างชอบกินยอดอ่อนต้นไม้ ดินโป่ง อ้อย กล้วย และผลไม้สุก ช้างมีความฉลาดมากที่รู้ว่าผลไม้จะสุกเมื่อใดจะไปเขย่าต้นให้หลุดลงมา หรือใช้งวงปลิดกินทีละลูก

เสือ เสือใหญ่ในประเทศไทยมีเพียง 2 ชนิด คือเสือโคร่งและเสือดาว เสือใหญ่จะมีกล่องเสียงพิเศษในคอสามารถคำรามได้ดังมาก ถ้าเป็นเสือขนาดเล็กหรือที่เรียกว่าแมวป่า เพราะมีขนาดไล่เลี่ยกับแมวบ้าน เช่น เสือลายเมฆ แมวลายหินอ่อน แมวป่า เสือไฟ เสือปลา จะมีกล่องเสียงเล็กร้องได้แต่เสียงเล็ก ๆ เหมือนแมวเท่านั้น

เสือโคร่งและเสือดาวชอบจับสัตว์ต่าง ๆ กินเป็นอาหารแต่ถ้าได้กัดคน กินคนสักครั้ง มักจะชอบกินคนต่อ ๆไป จนได้สมญาว่า "เสือกินคน" เสือโคร่งโตเต็มที่มีขนาดสูงประมาณ1เมตร ตามตัวเป็นสีเหลืองน้ำตาลมีลายเป็นแถบสีดำ ๆ จากบนหลังลงไปทางส่วนท้อง บางครั้งจึงมีชื่อเรียกว่า เสือลายพาดกลอน"

เสือดาว ขนาดเล็กกว่าเสือโคร่ง ตัวเป็นสีเหลืองมีลายจุดดำ ๆ รวมกันเป็นกลุ่ม ๆเรียกว่า "รอยเท้าขยุ้มตีนหมา" มีหางยาวกว่าเสือโคร่งเพราะชอบขึ้นต้นไม้ หางยาวมีประโยชน์เอาไว้เลี้ยงตัวไม่ให้ตกลงมาง่าย ๆ

เสือดาวเป็นสัตว์สองสี บางครั้งมีลูกหลานออกมาเป็นเสือดาวธรรมดา บางครั้งเป็นเสือดำ คือมีสีดำจัดในพื้นดำ และพ่อแม่ที่เป็นเสือดำ มีลูกได้ทั้งเสือดำและเสือดาว

เสือตัวเล็กชอบกินสัตว์เล็ก ๆ เป็นอาหาร เช่น กระต่าย หนู นก กบ เขียด ปู ปลา ที่พบบ่อยคือเสือปลามีรูปร่างม่อต้อ หน้าสั้น หางสั้น จุดตามตัวเป็นจุดสั้น ๆ ชอบเข้ามาลักชโมยเป็ดไก่ ชาวบ้านไปกิน

แมวป่า เวลาเล็ก ๆ ตามตัวมีลาย แต่จะหายไปเกือบหมดเมื่อโตขึ้น ที่ปลายหูมีขนยาวสีดำ หากินสัตว์เล็กบนพื้นดิน ไม่ชอบขึ้นต้นไม้

แมวลายหินอ่อน ใหญ่เท่าแมวขนาดกลาง โตเต็มที่จะมีน้ำหนักประมาณ 4 - 5 กิโลกรัม ลายตามตัวเป็นลายเล็ก ๆ คล้ายหินอ่อน มักจะอาศัยอยู่บนต้นไม้ ออกหากินตอนกลางคืน นิสัยดุร้าย เนื่องจากมีลายสวยงาม จึงถูกล่าอย่างหนักจนมีเหลือน้อยมาก ปัจจุบันเป็น 1 ใน 15 สัตว์ป่าสงวนของไทย ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2315

หมีหมาหรือหมีคนและหมีควาย หมีหมาเป็นหมีขนาดเล็ก ขนสั้นเกรียน ขนสันจมูกและหน้าเป็นสีขาว ต่างจากหมีควายที่เป็นสีดำ ใต้คอมีขนสีขาวเป็นรูปตัว ยู (U) จนเกือบกลมเป็นตัว (O) ขนาดเล็กเท่า สุนัขจึงเรียกว่า หมีหมา และชอบยืนสองขาจึงเรียกว่า หมีคน มีปาก ฟัน แข็งแรง สามารถกัดโพรงไม้แล้วเอามือล้วงเข้าไปเอาน้ำผึ้งและตัวผึ้งมากินได้ ถ้าได้กินน้ำผึ้งเต็มอิ่มครั้งหนึ่งจะอิ่มทนไปได้หลายวัน หมีกินอาหารได้หลายอย่าง ชอบลูกไม้ เช่น ทุเรียนสุก สามารถฉีกเปลือกเอาเนื้อข้างในมากินได้

หมีควายมีขนสีดำเป็นเส้นยาว ๆ ทั่วทั้งตัวยกเว้นที่หน้าคอมีแถบสีขาวเป็นรูปตัววี (V) กว้าง ๆ อย่างชัดเจน เมื่อยืนขึ้นจะสูงในระดับไหล่ของคนผู้ใหญ่แต่ลำตัวจะใหญ่กว่ามาก เมื่อเผชิญหน้าศัตรูจะใช้มือและเล็บอันแหลมคม ตบและข่วน ทำให้เกิดแผลฉกรรจ์หลายแผล มักกัดและถลกหนังหัวพรานที่ยิงมันเจ็บ จึงเป็นหมีที่น่ากลัวมาก

อาหารที่ชอบ คือ น้ำผึ้งและลูกไม้ บางครั้งเข้าบุกไร่ ลักกินแตงโม ข้าวโพด บางครั้งพลิกก้อนหินและขอนไม้หาแมลงกิน และยังชอบกินเนื้อสัตว์เน่าด้วย

ลิง ค่าง บ่าง ชะนี

สงบ

กลัว

ร่าเริง

หงุดหงิด

ต้อนรับ

ลิงต่าง ๆ ลิงเป็นสัตว์ที่หน้าตาแสดงอารมณ์ได้คล้ายคน มีมือเท้าข้างละ 5 นิ้ว คล้ายมือคน แต่ใช้เท้าจับฉวย อะไรได้เช่นเดียวกับมือ

ลิงมีถุงแก้มสำหรับเก็บอาหารที่เคี้ยวไม่ทัน แบ่งใส่เก็บไว้ในกระพุ้งแก้มก่อน แล้วจึงขยับเอาออกมาเคี้ยวให้ละเอียดภายหลัง ปัจจุบัน คำว่า "แก้มลิง" มีความหมายพิเศษ หมายถึง ที่พักน้ำที่ไหลมารวมกัน ก่อนจะนำไปใช้ประโยชน์หรือทำทางให้ไหลไปออกทะเล ป้องกันน้ำท่วม

ลิงชอบอยู่เป็นฝูง มีจ่าฝูงทำหน้าที่คุมฝูงและผสมพันธุ์กับตัวเมียทุกตัวในฝูง ลิงชอบกินลูกไม้มากกว่ายอดไม้ และยังชอบกินแมลงและสัตว์เล็ก ๆ ที่พอจะจับได้ เช่น กิ้งก่า ลูกนก ไข่นก เป็นต้น

ลิงในประเทศไทยมีหลายชนิด แยกแต่ละชนิดได้โดยดูที่ความยาวของหาง

ลิงแสม (ลิง-สะ-แหม) พบตามป่าแสมชายทะเล หากินปู ปลา หอยต่าง ๆ ตามป่าชายเลน มีหางยาวมากกว่าลิงชนิดอื่น ๆ ทั้งหมด คือ มีความยาวมากกว่าหัวและตัวรวมกัน ลิงแสมเลี้ยงเชื่อง หัดง่าย มนุษย์จับมาฝึกให้เล่นละครลิง

ลิงวอก มีหางยาวครึ่งของความยาวหัวและตัวรวมกัน ขนที่ตะโพกสีค่อนข้างแดง ชอบแยกเขี้ยวยิงฟันขู่คน เลี้ยงเชื่อง หัดง่าย เล่นละครเก่ง แต่ดุ ชอบขู่คนและกัดเก่ง

ลิงอ้ายเงี๊ยะ คล้ายกับลิงวอก แต่แขนขาสั้นกว่า ขนที่ตะโพกไม่เป็นสีแดง พบตามภูเขาตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ลิงกัง หางสั้นน้อยกว่าครึ่งของความยาวหัวกับตัวรวมกัน หางเรียวเล็กและมักยกโค้งขึ้นไปไว้บนหลัง ขนบนหัวทรงลานบิน ชาวสวนมะพร้าวชอบจับไปหัดขึ้นต้นมะพร้าว

ลิงเสน หางสั้นกุด ถ้าอายุมากมักมีผมยาวและมักมีสีแดงที่หน้าและก้นเห็นได้ชัดเจน

ลิงลมหรือนางอาย รูปร่างคล้ายลิงแต่ไม่มีหาง ตัวเล็กกว่าแมว ลิงลมออกหากินกลางคืน ชอบกินแมลงมากกว่าอาหารอื่น ๆ เวลาจับแมลงจะยืนตัวตรงบนสองขาหลัง แล้วเอามือตะครุบอย่าง รวดเร็วใส่เข้าปาก ถ้าเป็นแมลงชนิดหัวแข็งปีกแข็งจะกัดปีกหรือกัดหัวทิ้งเสียก่อน

ตาของมันโตมากเพราะต้องคอยจ้องแมลงในที่มืด ตอนกลางวันมันชอบซุกหน้าหลบแสงสว่าง จึงมีชื่อเรียกว่า นางอาย ส่วนเวลาเคลื่อนไหวไปตามกิ่งไม้ ปรกติจะไปช้า ๆ แบบกระตุก ๆ แต่ถ้ามีลมพัดทำให้กิ่งไม้ไหว ๆ มันจะเคลื่อนไหวไปได้เร็วมาก แวบเดียวหายไป จึงเรียกว่า ลิงลม

ค่างต่าง ๆ ค่างเป็นสัตว์คล้ายลิงแต่ไม่มีถุงเก็บอาหารที่กระพุ้งแก้ม ทุกชนิดมีหางยาวกว่าความยาวของหัวและตัวรวมกัน ชอบกินใบไม้ ยอดไม้มากกว่าลูกไม้ ถ้าเลี้ยงแต่ลูกไม้อย่างเดียว จะตายเร็ว ใบไม้ที่ชอบกิน เช่น ใบกระถิน ใบถั่วต่าง ๆ ใบมะกอก ใบมัน ฯลฯ

ค่างมีลักษณะที่ต่างจากลิง คือ มีฝ่ามือฝ่าเท้าดำและหัวแม่มือสั้นกว่าลิง เวลากระโจนจากต้นไม้ต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่ง จะกระโดดมือกางเท้ากางและกระโดดได้ไกลกว่าลิงค่างในประเทศไทย มีหลายชนิด เช่น

ค่างหงอก ขนบนหัวแหลมขึ้นไปเหมือนใส่หมวกยอดแหลม โคนขนทั่วไปสีเทาแก่แต่ปลายสีขาว จึงเรียกว่า ค่างหมอก

ค่างแว่น ขนบนหัวรุงรังเหมือนคนไม่เคยหวีผม ผิวหน้าเป็นสีดำ มีวงขาวรอบดวงตาทั้งสองข้าง เห็นชัดราวกับใส่แว่นตา ริมฝีปากเป็นสีขาวหรือสีชมพูจาง ๆ ร้องเสียง เจ้กก้ก เจ้กก้ก สองพยางค์

ค่างกะ สีดำตลอดตัว แต่มีแถบขาวด้านในของโคนขาทั้ง 2 ข้าง และมีสีจางที่ใต้ท้อง หนังตาบนล่างมีสีขาวแต่ไม่รอบตาและสีจาง ๆ ที่ปลายปาก แต่ไม่ชัดเจนเหมือนในค่างแว่น ร้องเสียงดัง กะ กะ เป็นที่มาของชื่อ ค่างกะ

บ่าง บ่างเป็นสัตว์ที่มีแผ่นหนังกางออกไปได้รอบตัวคล้ายกับว่าวปักเป้า เวลาจะกระโดดจากต้นไม้ต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่ง จะกางออกทั้งสี่ขา แผ่นหนังรอบตัวกางออกราวกับเป็นร่มชูชีพ ร่อนถลาไปจับกิ่งไม้ที่ต้องการ

บ่างนอนกลางวัน ออกหากินตอนกลางคืน เวลานอนเอาเล็บแหลมโค้งของเท้าทั้งสี่เกี่ยวกับต้นไม้ห้อยตัวนอนแขวนอยู่ ดูคล้าย ๆกับเอาห่อผ้าไปแขวนไว้ บ่างกินยอดไม้ ใบไม้ ดอกไม้และลูกไม้ที่ไม่แข็งเป็นอาหาร บางครั้งมองหาได้ยากบนต้นไม้ เพราะตัวของมันเป็นสีเทาแกมน้ำตาล มีลายจุดเลอะ ๆ เหมือนใบไม้แห้ง

ชะนีต่าง ๆ ชะนีมีลักษณะแปลกที่มีแขนยาวกว่าลิงค่างทุกชนิด เวลายืนสองขา ห้อยแขนลงมามือจะยาวจนเกือบถึงดิน แขนที่ยาวและแข็งแรงทำให้ห้อยโหนโยน ตัวจากกิ่งไม้หนึ่งไปยังอีกกิ่งหนึ่งได้โดยสะดวก ชะนีจึงผิดกับลิงค่างโดยทั่วไปตรงที่ลิงค่างชอบเดินบนกิ่งไม้ แต่ชะนีโยนตัวไปใต้กิ่งไม้ ชะนีออกลูกครั้งละ 1 ตัว ลูกกอดอกไปกับแม่เวลาแม่ออกหากิน คนที่อยากได้ลูกชะนีไปเลี้ยงจึงต้องยิงแม่ชะนีให้ตายเสียก่อน จึงจะได้ลูกไป

ชะนีธรรมดา ทั้งตัวผู้ตัวเมียเกิดมาเป็นสีดำทั้งตัวหรือเป็นสีขาวทั้งตัว หน้าสีดำ มีขนขาวรอบหน้า หลังมือหลังเท้าขาว มีอยู่ทั่วไปเว้นแต่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีแต่ชะนีมงกุฎ

ชะนีมงกุฎ เมื่อเกิดมาใหม่ ๆมีสีขาวทั้งตัวผู้ตัวเมีย พอโตขึ้นตัวผู้จะเป็นสีดำทั้งตัว แต่รอบหัวเป็นแถบสีขาวคล้ายกับนักมวยสวมมงคลตอนรำไหว้ครู หลังมือหลังเท้าและที่อวัยวะเพศเป็นสีขาว ตัดกับสีดำของตัวอย่างเห็นได้ชัดตัวเมียเมื่อโตขึ้นจะมีสีดำบนกระหม่อมและมีสีดำที่หน้าอกคล้ายผ้า เอี๊ยมดำ

ชะนีมือดำ ทางตอนใต้ของจังหวัดยะลา มีชะนีมือดำ ผิดไปจากชะนีอื่น ๆ ทั้ง 2 ชนิด

กระรอก กระแต

กระรอก เป็นสัตว์ที่พบได้ทั่วไป มีหลายชนิด กระรอกมีฟันแทะหน้าคู่ใหญ่ สำหรับกัดแทะกินผลไม้เปลือกแข็ง หางเป็นพวง บางชนิดอยู่ในโพรงไม้ บางชนิดทำรังกลม ๆ อยู่ หากินกลางวัน กินลูกไม้ ยอดไม้ ดอกไม้ แมลงต่าง ๆ และสัตว์เล็ก ๆ ที่พอจะจับได้ เช่น จิ้งจก และลูกนกในรัง

กระแต ลักษณะรูปร่างคล้ายกระรอกแต่ปากแหลมกว่า มีแถบสีขาวพาดไหล่ ขนาดตัวเล็กกว่ากระรอกตามสวนทั่วไป ไม่มีฟันแทะคู่ใหญ่อย่างกระรอก จึงกินลูกไม้เปลือกแข็งไม่ได้ เจาะมะพร้าวไม่ได้ ชอบกินลูกไม้สุก เนื้อเปื่อย ๆ เช่น กล้วย ชมพู่ แต่ที่ชอบมากที่สุด คือ แมลง ส่วนมากจะพบเที่ยววิ่งหาแมลงและหนอนกินตามพื้นดิน

กระแตชอบทำรังตามซอกโพรง เป็นรังกลม ๆ เหลือช่องไว้เฉพาะทางเข้าออก ตกลูกครั้งละ 2 - 3 ตัว ต้องให้นมลูกราวเดือนครึ่ง ลูกจึงออกไปหากินได้ ลักษณะเชื่อง กัดไม่เจ็บ มันชอบลงไปนอนในกระเป๋าเสื้อเด็ก ๆ ชอบเลี้ยงกันมาก แต่ต้องระวังอย่านอนทับ

ค้างคาว พวกที่กินลูกไม้เป็นอาหาร มี 14 ชนิด เช่น ค้างคาวแม่ไก่ หน้ายาวคล้ายสุนัขอัลเซเชี่ยน กลางวันเอาเท้าเกาะกิ่งไม้ห้อยหัวนอนเป็นหมู่ใหญ่

พวกที่กินแมลงเป็นอาหาร มี 69 ชนิด ค้างคาวพวกนี้ไม่มีเล็บที่ปลายนิ้วชี้ที่มือ แต่มีแผ่นหางใช้เป็นสวิงจับแมลง ตัวอย่างเช่น ค้างคาวปากย่นหรือค้างคาวหางหนู เพราะหางของมันโผล่ยาวออกมาคล้ายกับหางหนู ริมฝีปากของค้างคาวชนิดนี้มีรอยจีบย่น ๆ อยู่กันเป็นกลุ่มใหญ่นับล้านตัวในถ้ำ ชาวบ้านเก็บขี้ค้างคาวเหล่านี้ไปทำปุ๋ย บางคนเอาไปเคี่ยวทำดินปะสิว ในสมัยโบราณ ดินปืนที่ใช้ยิงต่อสู้กับข้าศึกได้จากการเคี่ยวขี้ค้างคาวเหล่านี้

ค้างคาวที่พบในกรุงเทพมหานคร ชื่อ ค้างคาวเพดาน ชนิดที่มีถุงปีกที่ซอกข้อมือ อาศัยอยู่ใต้กันสาดของบ้านและบนเพดาน พอจวนพลบจะบินออกไป โฉบจับแมลงมากิน

ค้างคาวอีกชนิดหนึ่ง ชื่อ ค้างคาวกิตติทองลงยาเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีขนาดเล็กที่สุด ความยาวจากจมูกถึงก้น 29-33 เซนติเมตร มีน้ำหนักเพียง 2 กรัม เท่านั้น มีเขตอาศัยอยู่ทางตะวันตกของจังหวัดกาญจนบุรี ชื่อค้างคาวตั้งเป็นเกียรติให้กับคุณกิตติ ทองลงยา ผู้พบคนแรก

ปลาสวายและปลาอื่น ๆ ในสระ เด็ก ๆที่ไปเที่ยวสวนสัตว์มักจะซื้อขนมปังและข้าวโพดคั่วไปโยนเลี้ยงปลาในสระ ปลาจะมาออกันอยู่เป็นฝูง แย่งกันฮุบอาหารที่ลอยอยู่ ไม่ว่าจะโยนใกล้หรือไกล ปลาก็ตามไปฮุบอาหารได้

ปลาที่อยู่ไกลจากจุดที่ให้อาหารสามารถว่ายตรงมาหาอาหารได้โดยไม่ผิดพลาด เป็นเพราะปลามีอวัยวะในการรับฟังความสั่นสะเทือนของน้ำอยู่ข้างลำตัว เมื่อมีอาหารโยนลงไป น้ำจะสะเทือน ปลารับรู้จากสัญญาณนั้นและว่ายมาได้ถูกต้อง เส้นข้างลำตัวนี้ทำให้ปลาได้รู้ถึงความเคลื่อนไหวรอบตัว รู้ว่ามีสัตว์อื่นเข้ามาใกล้ก่อนจะได้เห็นหรือสัมผัสตัวกัน มีประโยชน์ในการเข้าหาเหยื่อหรือหลบหลีกภัย

งูหลาม งูส่วนใหญ่วางไข่แล้วก็ทิ้งไปแต่งูหลามบางชนิด จะขดตัวเป็นวง โอบล้อมไข่หลายฟองไว้ภายใน และเนื่องจากงูเป็นสัตว์เลือดเย็น ไม่มีความอบอุ่นในตัวเอง จึงต้องสั่นกล้ามเนื้อให้หดตัวเป็นจังหวะ เป็นการช่วยให้อุณหภูมิของร่างกายให้สูงขึ้น บางครั้งแม่งูก็จะพลิกไข่รับแดดหรือหลบแดด

เมื่อจะออกจากไข่ ลูกงูใช้เขี้ยวพิษที่งอกจากริมฝีปากบนตั้งแต่ก่อนฟักเป็นตัว เจาะเปลือกไข่ออกมา เขี้ยวพิเศษนี้จะหลุดหายไป เมื่อออกจากไข่แล้ว

สมาชิกใหม่ในสวนสัตว์ดุสิต

สมาชิกใหม่- ลูกเสือขาว และลูกนกฟลามิงโก้ สองสมาชิกล่าสุดของสวนสัตว์เขาดินวนา มติชนรายวัน วันศุกร์ 17 มีนาคม 2549

เก้งเผือก ชื่อเดิม เพชร เพศผู้ พบในพื้นที่จังหวัดตาก ลักษณะเหมือนเก้งทั่วไปแต่มีสีขาว ปลอดตลอดตัว สวยงามมาก สันนิษฐานว่า อาจมีเพียงตัวเดียวในโลก

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระราชทานให้สวนสัตว์ดุสิตเป็นผู้ดูแลจนแข็งแรงและเปิดให้ประชาชนเข้าชมได้ตั้งแต่วันที่ 3 สิงหาคม 2545

กบเผือก มีทั้งหมด 9 ตัว เป็นสัตว์ของทวีปเอเชีย ออกหากินเวลากลางคืน กินพืช แมลง และสัตว์เล็ก ๆ เป็นอาหาร

กบลูกศรพิษ (Arrow poison frog) ขนาดตัวเท่านิ้วหัวแม่โป้ง มาจากอะเมซอน ทวีปอเมริกาใต้ มีสีพื้นและสีจุดตัดกันอย่างเจิดจ้า สะดุดตา เช่น สีเขียวกับน้ำตาล สีฟ้าสดกับดำ สีน้ำเงินกับแดง ที่มีในสวนสัตว์มีสีแดง - ดำ เหลือง - ดำ

ผิวหนังของกบชนิดนี้มีพิษร้ายแรง ชาวอินเดียนแดง ในอเมริกาและเอกวาดอร์เอาไปเคลือบปลายลูกดอก ลูกศร ใช้เป่าสัตว์และศัตรู ทำให้สลบและถึงตายได้

นอกจากพิษร้ายแล้ว จากการวิเคราะห์ นักวิทยาศาสตร์พบสารที่เป็นประโยชน์มีฤทธิ์บรรเทาอาการปวดได้ดีกว่ามอร์ฟีนและยังมีสารต้านจุลชีพอย่างแรงรวมอยู่ด้วย ทำให้กบเหล่านี้ ไม่เป็นอันตรายจากโรคระบาดที่มีสาเหตุมาจากแบคทีเรียในสัตว์อื่น ๆ

งูอนาคอนดา (Anaconda) จากลุ่มน้ำอะเมซอน ตัวสีดำ มีเกร็ดสีเทา ๆ โตเต็มที่ น้ำหนัก 150 กิโลกรัม เป็นงูที่มีน้ำหนักมากที่สุดในโลก สามารถกินจระเข้ได้ ชอบอยู่ตามโพรงไม้ แต่ก็อยู่ในน้ำได้นานมาก

อนาคอนดา ออกลูกในน้ำ ครั้งละ 1-50 ตัว ต่างจากงูทั่วไปที่ออกลูกเป็นไข่ ปกติกินอาหารได้เอง แต่ถ้าไม่สบายต้องใช้เครื่องป้อนเช่นเดียวกับงูจงอาง

เต่ายักษ์อัลดราบา (Aldraba) เป็นเต่าบกที่มีขนาดใหญ่มาก น้ำหนัก 220 กิโลกรัม ว่ายน้ำไม่ได้ ประเทศเซเชลให้มาเป็นของขวัญ กินอาหารจำพวก พืช ผัก ผลไม้ เช่น ถั่วฝักยาว แตงโม แคนตาลูป หญ้า

เต่าอัลลิเกเตอร์ สแนปปิ้ง (Alligator snapping) หางยาว หัวเป็นสามเหลี่ยม กระดองมีลักษณะตะปุ่มตะป่ำเหมือนขนเม่น ฟันคมมาก กินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร ได้มาจากทวีปอเมริกา

สิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำเมื่อไปสวนสัตว์

What To Do The Zoo
And What Not To Do

เมื่อครูจะพาเด็ก ๆ ไปเที่ยวสวนสัตว์ ควรมีการเตรียมพร้อมให้เด็กเรียนรู้กฎระเบียบต่าง ๆ ของสวนสัตว์ และข้อควรปฏิบัติของผู้ที่เข้าไปเที่ยวไว้ก่อนล่วงหน้า เพื่อให้เด็ก ๆ เข้าใจถึงเหตุผลที่จำเป็นต้องมีข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านั้นห้ามรังแก ยั่วแหย่ ล้อเลียนสัตว์

เด็กบางคนเมื่อเห็นหมี ยีราฟ ลิง อาจเกิดความรู้สึกคึกคะนอง อยากเอาก้อนหินขว้างปา เพื่อให้สัตว์วิ่งหนีหรือวิ่งไล่ตนซึ่งอยู่ในที่ปลอดภัยนอกรั้ว บ้างก็อยากส่งเสียงล้อเลียน ทำท่าหลอกล้อต่าง ๆ หรือทำท่าคุกคามจะปีนรั้วที่กั้นเข้าไป เด็ก ๆควรทราบว่าสัตว์มีความรู้สึกเหมือนกับคน อาจจะเกิดอารมณ์หงุดหงิด ตกใจกลัวหรือเศร้าสร้อยก็ได้ และถ้าอารมณ์ไม่ดีก็จะพาลไม่กินอาหารหรือไม่มีลูก การยั่วแหย่ล้อเลียนผู้อื่นไม่ว่าคนหรือสัตว์แสดงว่าเป็นคนนิสัยไม่ดี ดังนั้น จึงไม่ควรรังแกสัตว์เพียงเพื่อ ความสนุกสนานคึกคะนองของตนเองเท่านั้น

ห้ามรบกวนสัตว์ ห้ามเคาะกระจก

สัตว์ทุกชนิดต้องการเวลาพักผ่อนและเวลาเป็นส่วนตัว สัตว์บางชนิดเป็นสัตว์หากินกลางคืนกลางวันต้องพักผ่อนนอนหลับ ถ้าเด็ก ๆ ไปรบกวนด้วยวิธีใด ๆ ก็ดีเช่น เคาะตู้กระจก หลาย ๆ คนทำเหมือน ๆ กัน สัตว์จะถูกรบกวนจนไม่มีเวลาพักผ่อน สุขภาพเสื่อมโทรม ไม่ยอมกินอาหาร ทำให้ไม่สบายจนถึงตายได้

ปัจจุบัน สัตว์ป่าหลายชนิดกลายเป็นของหายาก ถ้าเจ็บป่วย ล้มตาย สวนสัตว์อาจไม่สามารถหามาทดแทนได้ เด็ก ๆ ก็จะไม่มีโอกาสได้เห็นสัตว์นั้น ๆ อีกตลอดไป

ยิ่งไปกว่านั้น การรังแกสัตว์เป็นการกระทำที่ไม่น่ารัก ไม่สมควรที่เด็ก ๆ จะกระทำอยู่แล้ว อย่าเข้าใกล้มากเกินไป

สัตว์หลายชนิดหวงแหนที่อยู่ส่วนตัวโดยเฉพาะเวลามีลูกจะดุมาก ถ้ามีการรุกล้ำอาณาเขต เช่น เด็ก ๆ ชะโงกตัวข้ามรั้ว ข้ามปากบ่อเข้าไป จะทำให้สัตว์เกิดความหงุดหงิด นาน ๆ เข้า ก็พาลไม่สบาย นอกจากนั้น เด็ก ๆ ยังอาจได้รับอันตรายจากสัตว์อย่างที่คาดไม่ถึงอีกด้วย

ห้ามให้อาหารสัตว์

ในอดีต เด็กที่ไปเที่ยวสวนสัตว์จะเอาอาหาร เช่น ข้าวโพดคั่ว กล้วย อ้อย ผักไปเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ปัจจุบันสวนสัตว์ทุกแห่งได้ออกกฎระเบียบ ห้ามให้อาหารสัตว์ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้

1. สัตว์แต่ละชนิดมีอาหารของตนเองโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่สวนสัตว์รู้ว่าอาหารอะไร จึงจะถูกต้องเหมาะสม สัตว์อาจจะชอบกินอาหารที่เด็ก ๆ เอาไปเลี้ยง แต่ถ้าสัตว์กินอิ่มแล้ว ก็จะไม่อยากกินอาหารที่สวนสัตว์จัดให้ ทำให้ขาดอาหารที่เหมาะสมกับสุขภาพของสัตว์นั้น
2. สัตว์สามารถกลืนอะไรก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่มีกลิ่นอาหารติดอยู่ ถ้ากลืนถุงพลาสติกที่ใส่ข้าวโพดคั่วลงไป ก็จะไปทำให้ลำไส้อุดตันอาจเจ็บป่วยถึงตาย ดังมีตัวอย่างมาแล้ว สัตว์ในสวนสัตว์ยังอาจติดเชื้อโรคของคนหรือสารพิษที่ปะปนมากับอาหารหรือผักไม่สะอาดไม่ได้ล้างที่เอาไปเลี้ยงด้วย
3. สัตว์ในสวนสัตว์ควรกินอาหารแต่น้อยเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง เนื่องจากไม่ต้องออกล่าเหยื่อหาอาหาร เหมือน สัตว์ที่อยู่ในป่าตามธรรมชาติ จึงไม่มีการออกกำลังมากนัก ถ้ากินอาหารเพิ่มจากที่สวนสัตว์จัดไว้ ก็จะอ้วนเกินขนาด และกลายเป็นสัตว์ที่มีลักษณะหงอยเหงา เศร้าซึม อาหารที่ให้สัตว์แต่ละชนิดโดยปกติ เจ้าหน้าที่จะมีการชั่งตวงอย่างระมัดระวัง เพื่อให้สัตว์ได้รับอาหาร

ในปริมาณที่เพียงพอ และยังต้องให้ในเวลาที่เหมาะสมเพราะสัตว์บาง ชนิดออกหากินตอนเช้า บางชนิดหากินตอนเย็นหรือกลางคืน

เด็กบางคนอาจถามว่า ถ้าไปสวนสัตว์แล้วไม่ได้แหย่ รังแกสัตว์ ไม่ได้ให้อาหารแล้วจะให้ไปทำอะไรต่อไปนี้ คือสิ่งที่ควรทำเมื่อไปสวนสัตว์

สิ่งที่ควรทำ

- ศึกษาชีวิตของสัตว์ว่ามี ความเป็นอยู่อย่างไร ที่อยู่อาศัยมีลักษณะอย่างไร และสัตว์ชนิดหนึ่งแตกต่างจากอีกชนิดหนึ่งอย่างไร

ก่อนไปสวนสัตว์ ครูอาจให้ข้อสังเกตเหล่านี้ไว้ก่อนล่วงหน้าหรือทำตารางให้เด็กที่อ่าน – เขียน ได้แล้วถือติดตัวไปบันทึกลักษณะและพฤติกรรมของสัตว์ต่าง ๆ เช่น สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ว่ามีผิวหนังเป็นขน เป็นเกล็ด หุ้มตัวต่างกันอย่างไร มีการเคลื่อนที่ เดิน วิ่ง บิน กระโดด คลาน ต่างกันอย่างไร หรือ ตัวแม่มีวิธีเลี้ยงลูกต่างกันอย่างไร ทั้งหมดนี้จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดทักษะการสังเกตและเปรียบเทียบได้เป็นอย่างดี

- ศึกษาว่าสัตว์กินอะไรเป็นอาหาร

สัตว์แต่ละชนิดกินอาหารต่างกัน แบ่งได้เป็นหลายจำพวก เช่น พวกที่กินแต่ต้นไม้อ่อน ยอดไม้ ใบไม้ เมล็ดพืช แมลง งู ปลา เนื้อสด เลือดสด ๆ สัตว์ที่ตายแล้ว หน่อไม้อ่อน รวมทั้งใบไม้และพุ่มไม้เล็ก ๆ หญ้าและต้นอ่อนที่เนื้อไม่แข็งซึ่งขึ้นอยู่เตี้ย ๆ และพวกที่กินได้ทุกชนิดไม่เลือกเป็นต้น

- ศึกษาว่าสัตว์แต่ละชนิดมีเสียงร้องอย่างไร

สัตว์สื่อสารกันด้วยเสียงร้องเพื่อจุดมุ่งหมายต่าง ๆ กัน นกส่งเสียงจ้อกแจ้กตั้งแต่เช้าตรู่เพื่อประกาศเขตแดนในครอบครอง นกบางชนิดร้องเพลงเพื่อหาคู่ได้ถึง 3 แบบ และร้องเพื่อเตือนภัยได้อีก 3 แบบ นกบางคู่ร้องประสานกันทั้งตัวผู้และตัวเมียเพื่อดูว่าอีกตัวอยู่ที่ไหน พ่อแม่นกกับลูกนกส่งเสียงเรียกหากันด้วยจุดประสงค์เดียวกัน

ลิงกอริลล่ามีเสียงร้องต่าง ๆ กันถึง 16 แบบ ตั้งแต่เสียงกรีดร้องเตือนภัย เสียงคำรามดุ สั่งสอน จนถึงเสียงสั้น ๆ ที่ดูเหมือนแสดงความฉงน ช้าง ม้า วัว ควาย หมาป่า เสือโคร่ง ชะนี จิ้งหรีด ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มีเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเองทั้งสิ้น

- ศึกษาว่าบ้านของสัตว์อยู่ที่ไหน

สัตว์มักจะใช้เวลาส่วนมากอยู่ที่เฉพาะซึ่งถือว่าเป็นบ้านของสัตว์นั้น ๆเช่น เป็นสัตว์ชอบอยู่บนต้นไม้ อยู่ในน้ำ อยู่บนพื้นดิน หรือ อยู่ครึ่งบกครึ่งน้ำ เด็ก ๆ ที่เข้าไปในสวนสัตว์จะสังเกตเห็นได้โดยง่าย และสามารถสนุกเพลิดเพลินไปกับความรู้ที่ได้รับจากการเฝ้าดูและศึกษาสัตว์แต่ละชนิด

- ศึกษาว่าสัตว์เคลื่อนที่ไปได้อย่างไร

สัตว์มีวิธีเดินต่าง ๆ กัน เด็ก ๆ ลองสังเกตว่าสัตว์ชนิดไหน เคลื่อนที่โดยเดินสองขา สี่ขา หรือ ใช้ปลายนิ้วคลานและปีนป่าย หรือโดยการขยับข้อต่อของกระดูกแขน ขา

- ศึกษาว่าสัตว์แต่ละอย่าง มีกี่ชนิด

ตัวอย่างเช่น ลิง มีลิงแสม ลิงกัง ลิงชิมแพนซี ลิงอุรังอุตัง หรือชื่อว่าลิงแต่ไม่ได้เป็นลิง เช่น ลิงลม ดูว่าแต่ละชื่อ มีอะไรที่แตกต่างกัน

- ศึกษาท่าทางของสัตว์ว่าอยู่ในอารมณ์อะไร

ลิงมีท่าทางเฉพาะหลายรูปแบบที่จะบอกให้รู้ว่ากำลังอยู่ในอารมณ์อย่างใด เช่น หน้าเฉย - คิด แยกเขี้ยว - กลัว เตือนไม่ให้เข้าใกล้ จ้องถมึงทึง - ขู่ ทำปากห่อ - ไม่พอใจ แย้มริมฝีปาก - ร่าเริงเป็นมิตร

- นับจำนวนว่าได้เห็นสัตว์กี่ชนิด

สวนสัตว์ทุกแห่งมักจะมีสัตว์ครบทุกประเภท คือ สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ปีก และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เด็ก ๆ ลองนับจำนวนดูว่าไปสวนสัตว์ครั้งหนึ่ง ๆ ได้เห็นสัตว์กี่จำพวก จำนวนเท่าใด มีสัตว์อะไรบ้าง

- ช่วยแนะนำผู้อื่นไม่ให้รังแกสัตว์

เมื่อไปด้วยกันเป็นกลุ่ม ถ้าเด็ก ๆ เห็นเพื่อน ๆ จะหยอกล้อแหย่สัตว์ให้ตกใจหรือรังแกสัตว์ให้เจ็บตัว ควรช่วยแนะนำอย่าให้เขาทำอย่างนั้น เพราะเป็นการกระทำที่ไม่สมควรด้วยเหตุผลหลายประการ ดังที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากไม่รังแกสัตว์ด้วยประการต่าง ๆแล้ว เด็ก ๆควรรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในสวนสัตว์ โดยไม่กระทำการต่อไปนี้

- ไม่วิ่งเล่น ส่งเสียงดัง ทำให้สัตว์ตกใจกลัว
- ไม่เด็ดดอกไม้หรือหักกิ่งไม้ที่ปลูกไว้
- ไม่ทิ้งขยะ เลอะเทอะ เกลื่อนกลาด
- ขยะหรือเศษอาหารที่นำไปรับประทานให้ทิ้งในถังขยะที่จัดไว้หรือนำกลับไปทิ้งที่บ้าน

กิจกรรมแนะนำ

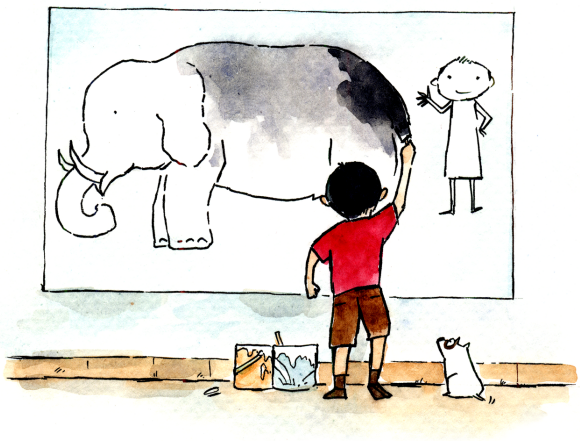

เพื่อให้เด็กรู้สึกใกล้ชิดกับสัตว์มากขึ้น ครูอาจช่วยแนะนำให้เด็กหัดสังเกตสัตว์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ในบ้าน ในโรงเรียน ตามถนนหนทาง ดูรูปภาพ วีดีโอ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และหาหนังสือมาอ่านเพิ่มเติม จะเป็นหนังสือนิทานหรือการ์ตูนก็ได้

สิ่งที่สำคัญ คือ ให้เด็ก ๆได้มีสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นที่รักที่เอ็นดูอยู่ในใจ จะช่วยหล่อหลอมจิตใจให้อ่อนโยนขึ้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเด็กได้มีโอกาสดูแลเลี้ยงสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งด้วยตนเอง จะช่วยฝึกนิสัยให้รู้จักทำงาน มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความเข้าใจและอดทนต่อสถานการณ์อันไม่พึงปรารถนาได้ดีขึ้น เพราะการมีสัตว์เลี้ยงจะทำให้เด็กรู้จักปรับตัวโดยอัตโนมัติ และเมื่อเติบโตขึ้น เด็กที่มีสัตว์เลี้ยงเป็นเพื่อนจะไม่รู้สึกเหงามาก จนต้องออกไปหาเพื่อนหรือความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ นอกบ้าน อาจช่วยป้องกันไม่ให้ติดยาได้ด้วย

สัตว์เลี้ยงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของเด็ก ๆ มาก เห็นได้ชัดเจนว่า เด็ก ๆจะมีความสุขเมื่อได้เล่นกับสัตว์ มีโครงการฟื้นฟูนักโทษในเรือนจำบางแห่ง ให้นักโทษอยู่กับสัตว์แบบตัวต่อตัว เพื่อให้รำลึกถึงความสุขในวัยเด็กหรือความสุขแบบเด็ก ๆ กุมารแพทย์ก็พบว่าถ้ามีแมวหรือสุนัขอยู่ในห้องตรวจด้วย เด็กจะรู้สึกกลัวหมอน้อยลงและยอมให้ตรวจง่ายขึ้น ในคลินิคของทันตแพทย์ ถ้ามีตู้ปลาอยู่ในห้องรอพบแพทย์จะช่วยลดความตึงเครียดของคนไข้ขณะรอทำฟัน

นอกจากนี้สัตว์ยังมีบทบาทต่อสุขภาพทั้งกายและใจของเด็กและผู้ใหญ่ การแพทย์ทางเลือกสมัยใหม่ใช้สัตว์เลี้ยงเป็นวิธีการรักษาบำบัด (pet therapy) ในบางโรค เช่น เด็กออทิสติค จะได้ประโยชน์มากจากการสัมผัสและเลี้ยงดูสัตว์ เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกาย หรือเด็กที่มีปัญหาด้านจิตใจ หากให้ดูแลสัตว์โดยเฉพาะสัตว์ที่บาดเจ็บพิการจนหายดี จะเป็นประสบการณ์ที่ดีมาก เพราะเด็ก ๆเปรียบเสมือนคนบาดเจ็บถ้าเห็นว่าสัตว์ที่ดูแลรักษาอยู่รอดได้ เขาก็จะรู้สึกว่าตัวเองอยู่รอดได้เช่นเดียวกัน

มีข้อควรระวังอยู่บ้างในการเลี้ยงสัตว์ คือถ้าเด็ก ๆ หรือคนในครอบครัวเป็นโรคภูมิแพ้ ควรหลีกเลี่ยงสัตว์ที่มีขน ในกรณีนี้ อาจเปลี่ยนมาเป็นเลี้ยงปลาแทน

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม